

Ons Pensioen

TIJDSCHRIFT VAN DE BPP: BELANGENVERENIGING
PENSOENGERECHTIGDEN PENSOENFONDS ZORG EN WELZIJN

NUMMER 3, JAARGANG 33 • 3^E KWARTAAL 2019

Joanne Kellermann:
“Ik ben geen ander
mens geworden”

P. 10

Feiten
pensioenakkoord
op rij

P. 14

Fusie koepels
NVOG en KNVG
op komst

P. 17

Blijf zelfstandig thuis wonen

STANNAH TRAPLIFTEN

- ✓ 's Werelds meest gekozen merk trapliften
- ✓ Betaalbare traplift voor elke trap
- ✓ Ruime keuze uit nieuw en gebruikt
- ✓ Ruimtebesparende, opklapbare stoel
- ✓ Levertijd vanaf 3 dagen

STANNAH INLOOPDOUCHE

- ✓ Van bad naar inloopdouche in 1 dag
- ✓ Uw badkamer wordt niet ingrijpend verbouwd
- ✓ 100% waterdicht!
- ✓ Voorzien van antislipstructuur en antibacteriële hars
- ✓ Verkrijgbaar in alle kleuren

Voor vrijblijvende informatie over de producten van Stannah stuurt u de ingevulde coupon in een ongefrankeerde envelop naar **Stannah Trapliften B.V., Antwoordnummer 17006, 2170 VB, Sassenheim.**

Dhr./Mevr: .....

Postcode: ..... Huisnummer: .....

Tel. nummer: .....

E-mail: .....

Graag ontvang ik informatie over: Trapliften Inloopdouche

Stannah gaat zorgvuldig om met uw gegevens. www.stannah.nl/privacy

9730

BEL GRATIS
0800-5066
VOOR VRIJBLIJVENDE INFORMATIE.
VRAAG NAAR TOESTEL 9730

Stannah

WIJ ZIJN ER OM HET LEVEN GEMAKKELIJKER TE MAKEN

WWW.STANNAH.NL

Van de redactie

De maat is vol!

Eindelijk een pensioenakkoord. Ja er was wat voor ingeleverd. Bijvoorbeeld een gegarandeerd pensioen, maar daar hadden we dan wel wat voor terug gekregen.

Eerder indexeren (pensioenuitkering aanpassen aan de geldontwaarding) bijvoorbeeld. En ja, als het slechter gaat dan ook eerder korten maar daar zou op korte termijn toch geen sprake van zijn?

Gigantisch vermogen van ruim 1400 miljard

Hoe anders is de werkelijkheid. De inkt van het akkoord is nog niet opgedroogd of er is al sprake van (soms forse) kortingen op de pensioenen. Waarom? Omdat de ECB de wereldwijd lage rente weer verder heeft verlaagd, nu naar bijna nul en met die gemanipuleerde rente, de zogenaamde risicoloze rekenrente (nu ongeveer 0,9%) moeten de pensioenfondsen van de overheid rekenen bij het bepalen van de vraag of ze voldoende geld in kas hebben om in de (verre) toekomst aan hun verplichtingen te voldoen. Als de fondsen alleen maar met die rekenrente zouden mogen rekenen ja, dan was er een probleem en duiken de meeste fondsen fors onder de dekkingsgraad. Maar het is NIET NODIG!! In werkelijkheid wordt het rendement op de ingelegde gelden helemaal niet alleen bepaald door de rekenrente maar door het rendement op aandelen en andere rentedragende activa. Gemiddeld 5% tot 7% over de laatste 40 jaar. Daardoor is het vermogen waarover de fondsen beschikken de laatste jaren uitgegroeid tot meer dan 1400 miljard euro. Genoeg om de pensioenen ruim 40 jaar uit te betalen. Bijna het hoogste vermogen van heel Europa. Maar van de overheid en van de pensioenwaakhond De Nederlandsche Bank mogen de fondsen daar niet aankomen. Dat is voor de toekomst. Anders zou er niets voor de jongeren overblijven. Onzin! Ook de jongeren zijn met het huidige akkoord niet beter af. In tegendeel. Ook op hun opbouw wordt gekort.

900 tot wel 1400 euro per jaar ingeleverd!

Intussen wordt er al meer dan tien jaar niet geïndexeerd en dat betekent dat mensen met een aanvullend pensioen van bijvoorbeeld 7000 euro per jaar, jaarlijks € 900 tot wel € 1400 inle-

veren. Netto! Dit alles alleen omdat de overheid, gesteund door de Tweede Kamer, vast houdt aan die rekenrente regels. Zou die rente virtueel op bijvoorbeeld 2% vastgesteld worden, wat makkelijk kan omdat het werkelijke rendement van de fondsen veel hoger ligt, dan zou er geen enkel probleem zijn. Door het rigide vasthouden aan de huidige rekenrente is er in feite sprake van een vorm van diefstal van het geld waar pensioengerechtigden maar ook diegenen die pensioen opbouwen recht op hebben. Daar moet hoe dan ook een eind aan komen. De maat is vol!

Dan nog even dit

Op 5 september debatteerde de Tweede Kamer over de pensioen problematiek. Er werd een aantal moties ingediend. De minst vergaande waren de twee moties die de regering opriepen alles te doen om kortingen te voorkomen. Afgestemd allebei. Wellicht speelde daarbij overigens mee dat de minister in de vergadering toezegde de noodzaak van kortingen nog eens te zullen onderzoeken. We zullen zien!

De redactie wenst u ondanks alles veel leesplezier.

AUTEUR:
ROELOF JAN MULDER

“
Door het rigide vasthouden aan de huidige rekenrente is er in feite sprake van een vorm van diefstal van het geld waar pensioengerechtigden maar ook diegenen die pensioen opbouwen recht op hebben.
”

Colofon

Kwartaal tijdschrift van de BPP: Belangenvereniging Pensioengerechtigden Pensioenfondsen Zorg & Welzijn (PFZW).

Aangesloten bij de NVOG: de Nederlandse Vereniging van Organisaties van Gepensioneerden.

Website

www.pfzw-belangenvereniging.nl

Hoofd- en eindredactie

Roelof Jan Mulder (Ons Pensioen),
Telefoon: 06 53842210
E-mail: roelof.j.mulder@planet.nl

Redactieleden

Jaap van der Spek, Eric van Eck,
Pierre Thijssen.

Medewerkers aan dit nummer

Rob de Brouwer, Audrey, Eric van Eck, Cees Michielse, Roelof Jan Mulder, Willem Schudde-boom, Jaap van der Spek, Pierre Thijssen, Marjoke Wessels.

Grafisch Ontwerp

William van Giessen

Afbeeldingen

pixabay.com

Druk en verzending

Editoo, Arnhem

Verantwoording

Het ledenblad 'Ons Pensioen' is het contactorgaan van de BPP en verschijnt vier keer per jaar. Ons Pensioen komt tot stand in samenwerking met 'Pensioenbelangen' (van de NBP). De meningen en visies in dit blad zijn niet noodzakelijkerwijs die van het verenigingsbestuur. De redactie streeft ernaar de onderwerpen vanuit een breed en diverse perspectief te behandelen. Het is aan de lezer zelf om (mede aan de

hand van meningen en visies in dit blad) tot eigen oordeelsvorming te komen. Voorts is de redactie niet verantwoordelijk voor de inhoud van advertenties en bijsluiters. Overname van (delen van) artikelen is toegestaan, met bronvermelding. De redactie plaatst met regelmaat reacties, artikelen en meningen van lezers. Reacties kunnen worden gezonden naar: roelof.j.mulder@planet.nl. De redactie behoudt zich het recht voor reactie niet, dan wel ingekort te plaatsen zonder daarover vooraf met de inzenders te overleggen. De redactie werkt met een redactiestatuut.

Bestuur

Voorzitter: Liesbeth Schaap
Vice voorzitter: Jaap van der Spek
Secretaris: Cees Michielse
Penningmeester: Jaap Dijkstra
Leden: Jan van Pijkeren, Baukje Vegter, vacature

Ledenadministratie

Adreswijzigingen en opzeggingen graag als volgt doorgeven: ledenadministratie@pfzw-belangenvereniging.nl of Jan van Pijkeren, tel. 06-30 68 98 73. Opzeggingen gedurende het verenigingsjaar gaan in per 1 januari daaropvolgend.

Lid worden

De contributie bedraagt slechts €11 per jaar (meer mag natuurlijk ook!). Het partnerlidmaatschap is €5,50 per jaar. U kunt zich aanmelden via de website of via een brief met gegevens aan de ledenadministrateur. Betalingen kunnen worden overgemaakt op banknummer NL83 INGB 000 455 2579 (ING Bank) t.n.v. Belangenvereniging Pensioengerechtigden PFZW.

In geval van overlijden

Bij overlijden stopt uw ouderdoms-

pensioen van PFZW. Uw partner en kinderen hebben in principe recht op Partner- en Wezenpensioen. Ook hebben zij recht op een eenmalige slotuitkering die gelijk is aan drie maal het bruto maandbedrag van uw Ouderdomspensioen. Over die uitkering wordt geen belasting en zorgpremie ingehouden. Uw partner krijgt deze uitkering. Is er geen partner, dan krijgen de kinderen jonger dan 21 jaar de uitkering. Is er geen partner of wees is die aanspraak maakt op deze uitkering, dan kan deze worden uitbetaald aan de natuurlijk persoon die kosten heeft gemaakt in verband met uw overlijden. Bij overlijden stopt ook uw lidmaatschap van de BPP. Heeft u een partner die gerechtigd is tot een partnerpensioen van PFZW dan zal BPP onder gelijke voorwaarden en zonder kosten uw lidmaatschap graag omzetten in een lidmaatschap van uw partner. De pensioenbelangen van uw partner blijven op die manier behartigd.

Commissie Financiële Dienstverlening

In geval van problemen met PFZW over uw pensioenberekening, zoek contact op met de voorzitter van deze BPP-commissie: Cees Michielse (06-47856168) contact@pfzw-belangenvereniging.nl

Advertenties

Advertenties voor Ons Pensioen gaan samen met advertenties voor Pensioenbelangen. Meer info via Bondsbureau NBP: 070-3601921 of info@pensioenbelangen.nl. Tarieven op aanvraag.

Inhoudsopgave

3	“De maat is vol! “
4	Colofon
5	Inhoudsopgave
6	“Zomaar op een mooie dag “
7	Vakantiepauze maar toenemende onzekerheid
10	“Ik ben geen ander mens geworden”, interview met Joanne Kellermann, nieuwe bestuursvoorzitter PFZW
14	Feiten van het pensioenakkoord op rij
17	Fusie NVOG en KNVG op komst
21	“Tot mijn tachtigste”, interview met Joop Blom
24	Kruiswoordpuzzel en cryptogram
26	Pas verschenen
27	Audrey's DeliCasa
28	Waarom indekken renterisico's dubieus is
31	“Veel respect voor al het werk van de BPP”, interview met Wim Bisschop
34	Het zwarte gat van...
36	Hoe ervaar je het werken in de zorg?
39	Over de BPP

DENKT U AAN UW CONTRIBUTIE?

Heeft u uw contributie voor verenigingsjaar 2019 al betaald? Zo niet, dan graag €11 (of € 5,50 voor een partnerlidmaatschap) overmaken op bankrekening NL83 INGB 0004 5525 79 t.n.v. Belangenvereniging Pensioengerechtigden PFZW.
Bedankt alvast!

Zomaar op een mooie dag kunnen genieten. Dat moet voor iedereen bereikbaar blijven

Een lange warme zomer is inmiddels bijna voorbij. Wat was het af en toe warm, zeg maar gerust heet! Velen van u zullen daarvan genoten hebben en voor velen zal het te warm geweest zijn. Dat laatste geldt in ieder geval voor mij. Mijn voorkeur ligt bij zo'n graadje of 22 á 25. Nu het september is geworden, zullen de weersomstandigheden voor wat betreft diverse activiteiten zeker niet langer in de weg staan.

AUTEUR:
LIESBETH SCHAAP

Over activiteiten gesproken. Er is genoeg te doen. Veel lijkt in pensioenland op losse schroeven te staan en waar het uiteindelijk uit zal komen, is nog redelijk onvoorspelbaar. Als belangenvereniging hebben wij natuurlijk één belangrijk doel, nl. het bijdragen aan een goede pensioenvoorziening voor de gepensioneerden en daarmee ook voor de toekomstige gepensioneerden. Natuurlijk is er een aantal uitgangspunten waaraan de nieuwe pensioenen zullen gaan voldoen. Tegelijkertijd is er een aantal nog niet bekende uitgangspunten.

Ik kan u verzekeren dat wij als belangengroep hier heel druk mee zijn, de vinger aan de pols houden. Waar mogelijk proberen wij helderheid te verkrijgen en daaraan mee te werken. Dat mag u ook van ons verwachten. In deze uitgave leest u hierover meer onder het hoofdstuk 'Van de bestuurstafel'.

Bijdragen aan een goede pensioenvoorziening

De al genoemde enorme warmte heeft mij niet kunnen weerhouden van mijn zgn. dagjes op de fiets. Wat was dat heerlijk en wat is er veel te zien. Ja hoor, ik

LIESBETH SCHAAP

behoor tot de groep ouderen die de fietsen achterop de auto zet en een tocht gaat fietsen ergens in Nederland. Geweldig om te doen, vooral en bij voorkeur op doorde-weekse dagen. Het is dan heerlijk rustig fietsen op allerlei plekken en paden waarvan ik het bestaan niet wist. Ik kom in dorpjes en steden die op de fiets ogenschijnlijk

een andere indruk maken dan vanuit een auto. Je kunt op je gemak kijken naar de tuinen, de parken, de kerktorens, de koeien, schaapjes en wat al niet meer.

Heerlijk om mee te maken.

Deze ervaringen kan ik opdoen omdat ik met pensioen ben. Nog steeds ervaar ik dat als een cadeautje en daarmee als bijzonder. Zomaar op een mooie, niet te warme dag genieten van de vrijheid die het met pensioen zijn mij heeft gegeven. Ik gun het iedereen!

Dus, na al dit genieten, ontstaat als vanzelf de behoefte om volop aan de slag te gaan en bij te dragen aan een goede pensioenvoorziening. U wordt over de ontwikkelingen op dat gebied zo snel mogelijk op de hoogte gehouden via de OP-uitgaven, de nieuwsbrief en/of onze website.

“ Ik kom in dorpjes en steden die op de fiets ogenschijnlijk een andere indruk maken dan vanuit een auto. ”

Vakantiepauze maar toenemende onzekerheid

Als u dit leest ligt de vakantieperiode al weer geruime tijd achter ons en hebben we inmiddels al weer een tweetal bestuursvergaderingen gehad.

AUTEUR: CEES MICHELSE

En die vergaderingen waren nodig want de ontwikkelingen rondom de pensioenen hebben niet stilgestaan. Helaas is op het moment dat wij dit schrijven nog niet bekend wat voor (aangename) verrassingen Prinsjesdag voor ons in petto heeft. Maar rond die datum komen wij met zowel een digitale nieuwsbrief als met berichten op de website.

Door de alsmaar dalende rente en een periode van onrust op de financiële markten zijn, terwijl iedereen op vakantie was, de dekkingsgraden van de pensioenfondsen nog weer verder gedaald. Kortingen komen ondanks de afspraken in het voor de vakanties afgesloten pensioenakkoord toch weer angstig dichtbij.

Het bestuur maakt zich daarover grote zorgen. Dat beurskoersen dalen is iets wat zich altijd kan voor doen en de gevolgen daarvan kunnen niet worden genegeerd. Anders ligt dit met de gevolgen van de rentedaling. Immers die rente is op zich al een verkeerde maatstaf om de verplichtingen te berekenen, maar bovendien wordt deze door centrale banken, daarbij onder druk gezet door politici, gemanipuleerd. Diverse onderzoeken tonen dit aan.

Het gegeven dat ook het pensioenakkoord deze abjecte onjuistheid in ons pensioenstelsel (nog) niet weg neemt is daarom verontrustend en onaanvaardbaar. Er zijn partijen die hebben aangekondigd de Staat voor de rechter te dagen om aan deze bepalingen in ons toezichtkader een eind te maken via de (Europese) rechter. De kans op succes is erg onzeker alhoewel duidelijk is dat Nederland met veruit het beste pensioenstelsel en het grootste gespaarde kapitaal, veel strengere regels hanteert dan andere landen. Als we alleen maar de gemiddelde rekenrente van alle Europese landen zouden hanteren waren de meeste pensioenfondsen al uit de problemen. En er is geen enkel argument te bedenken waarom wij een strenger regime moeten hanteren dan

andere landen. Het enige bezwaar dat wij zien is dat een dergelijke procedure jaren in beslag kan nemen en die tijd is er eenvoudig niet.

Uitwerking pensioenakkoord

Het bestuur kiest daarom vooralsnog voor een sterk accent op realisatie van onze doelstellingen via het overleg waarbij wij dan serieus betrokken moeten worden bij de uitwerking van het pensioenakkoord. En daarbij zijn wij er van overtuigd dat de afgesproken doelstellingen die door de invulling van dat akkoord moeten worden gerealiseerd alleen kunnen worden bereikt wanneer een rekenrente wordt afgesproken

die rekening houdt met de werkelijke beleggingsopbrengsten en een meer stabiel karakter heeft. Pas nadat daar over overeenstemming is bereikt kan over de andere zaken die nog moeten worden uitgewerkt serieus worden gepraat. De volle prioriteit dus leggen op de discussie over de rekenrente en dan pas over andere zaken verder praten. Anders heeft het allemaal weinig zin. En daarbij moeten kortingen ook in de periode tussen nu en de invoering van het nieuwe stelsel worden voorkomen, door ook voor die periode passende afspraken te maken.

Van rekenrente naar rekenrendement

Recent hebben wij ons in dit kader geërgerd aan uitspraken van de heer Dijsselbloem, voorzitter van de commissie parameters die onlangs advies uitbracht. De huidige rekenrente is naar zijn opvatting de enige juiste en dat de rest van de wereld een gunstiger rekenrente hanteert doet hij af als stupid.

Het is om moedeloos van te worden. Want iedere actuaire kan je vertellen dat uiteindelijk de financiële positie van de pensioenfondsen wordt bepaald door de premies en de beleggingsopbrengsten met daarbij natuurlijk goede en verantwoorde actuariële uitgangspunten.

“ Als we alleen maar de gemiddelde rekenrente van alle Europese landen zouden hanteren waren de meeste pensioenfondsen al uit de problemen ”

Misschien zit het in het woord rekenrente en moet vanaf nu voor de berekeningen verplicht het woord rekenrendement worden gehanteerd. Eventueel, maar dat is vanzelfsprekend, met de toevoeging van het woord prudent.

Alleen wanneer daarbij recht wordt gedaan aan het beleggingsbeleid van de pensioenfondsen en een rekenrendement wordt afgesproken dat zowel voor het vernieuwde stelsel als voor de komende overgangperiode kan worden gehanteerd is er uitzicht op overeenstemming over de uitwerking van het pensioenakkoord. Anders dreigt heftig verzet dat wat de BPP betreft dan ook heel terecht is.

Kortom vanaf nu geen rekenrente maar rekenrendement.

Andere activiteiten

Tijdens de afgelopen periode is er naast het doorlopende werk van het bestuur rondom ledenwerving, het overleg met het pensioenfondsbestuur via de Pensioenraad, en de administratieve en financiële werkzaamheden, opvallend veel werk geweest om (potentiele) leden te woord te staan rondom concrete voor hen actuele pensioenvraagstukken. Daarbij blijkt iedere keer maar weer hoe ingewikkeld ook onze eigen PFZW-pensioenregeling is. Met name oude overgangsregelingen, vraagstukken die samenhangen met vervroegd pensioen en het nabestaandenpensioen zijn daarbij ingewikkeld en leiden menig keer tot noodzakelijk contact met het pensioenfonds. En gelukkig komen we daarbij gelet op de prima ondersteuning die wij daarbij als BPP ervaren praktisch altijd tot oplossingen. Soms alleen maar door een goede uitleg te geven over de ingewikkelde materie, soms ook door een passende oplossing te bedenken of en fout in de berekeningen of de interpretatie van de regeling bloot te leggen en tot aanpassingen te komen. Heeft u zelf een niet opgeloste vraagstelling of een probleem aarzel dan niet om ons daarover te contacten. Als lid van de BPP heeft u daar recht op. Voor het geval wij overleg met het pensioenfonds daarover nodig hebben dienen wij van u daartoe wel een schriftelijke machtiging te hebben met vermelding van uw actuele adres, BSN-nummer en voorzien van een handtekening.

Elders in dit blad treft u een interview aan met Joanne Kellerman. Wij hebben met haar een bestuursvoorzitter die de pensioenmaterie volledig beheerst en getuige de eerste ervaringen open staat voor goede contacten met het verantwoordingsorgaan (de Pensioenraad) en onze vereniging.

Pensioencommissie NVOG over pensioenakkoord

Over rekenrente, kortingen en communicatie

Een belangrijk adviesorgaan van de pensioenkoepels is de pensioencommissie waarin wij ook als BPP actief participeren. Ook hier hebben gedurende de vakantieperiode de activiteiten doorgang gevonden. Dat heeft geresulteerd in een gericht advies aan het bestuur hoe zich op te stellen om dit onvolledige akkoord om te zetten in concrete afspraken. De hoofduitgangspunten laten zich als volgt samenvatten:

1. Het vertrouwen in een stevige positie en daarmee invloed van de klankbordgroep is niet erg groot en dient mede door een benoeming van een onafhankelijk voorzitter versterkt te worden.
2. In alle stadia van de verdere besluitvorming blijft het niveau van de te hanteren rekenrente cruciaal en omdat deze ook bepalend is tijdens de overgangperiode dient aan dit onderwerp prioriteit te worden gegeven.
3. De pensioencommissie is er van overtuigd dat indien voor de komende periode, voorafgaande aan de transitie, kortingen moeten worden toegepast op basis van een rekenrente die in de toekomst niet meer zal gelden, het draagvlak voor de veranderingen en zelfs voor het stelsel als geheel ernstig zal worden aangetast.
4. Het uiteindelijke resultaat zal in zijn geheel moeten worden beoordeeld. Uitgangspunten zijn daarbij een evenwichtige behandeling van alle deelnemersgroepen, een duidelijke verbetering van het huidige stelsel en het herstel van vertrouwen in het pensioenstelsel.
5. De PC acht het wenselijk om uit te gaan van een betaalbaar pensioenstelsel, dus eerst te kijken naar een betaalbare premie met behoud van de ambitie. Dat moet de doorbraak voor de rekenrente opleveren.
6. Een goede en tijdige communicatie tussen de leden van de klankbordgroep, het bestuur en de pensioencommissie vergt voor de komende tijd extra aandacht en prioriteit.

Voor degenen die geïnteresseerd zijn in een meer technische uitwerking van dit standpunt verwijzen wij naar de website van de BPP <https://www.pfzw-belangenvereniging.nl/pensioendebat-2/pensioenakkoord>

Extra AOW-verhoging ter compensatie van kortingen?

Van diverse kanten is de afgelopen tijd de suggestie gedaan om kortingen van de pensioenen te compenseren door een extra verhoging van de AOW. Als wij dit schrijven is nog niet bekend wat het Kabinet met deze suggestie zal doen in het kader van de begroting voor 2020.

Het bestuur van de BPP zal pas een definitief standpunt bepalen wanneer de concrete plannen bekend zijn, maar heeft al wel de voor- en nadelen van een dergelijke aanpak in beeld gebracht zodat we straks adequaat en snel onze reactie kunnen geven.

Een van de redenen waarom vriend en vijand het Nederlandse pensioensysteem als een van de beste, zo niet het beste, ter wereld beschouwen, ligt in het gegeven van een stevig basis pensioen voor iedereen in de vorm van de AOW en een breed gedragen en toegankelijke 2e pijler in de vorm van de aanvullende pensioenen. Het gegeven dat de AOW een omslagstelsel is waarbij de uitkeringen in enig jaar moeten worden betaald uit heffingen in dat zelfde jaar, terwijl de 2e pijler gefinancierd wordt middels kapitaaldekking en de bijeengebrachte premies gedurende lange periode collectief belegd worden, is daarbij van belang. Een goed evenwicht tussen de omvang van die eerste pijler en de tweede pijler is daarbij van belang en zou niet door incidentele beslissingen mogen worden aangetast.

Natuurlijk als langere tijd niet kan worden geïndexeerd, zoals nu al langer het geval is, en voor de toekomst zelfs kortingen dreigen, zal er iets moeten gebeuren om de koopkracht voor iedereen op pijl te houden. Maar invoering van een rekenrendement dat uitgaat van de beleggingsopbrengsten van de fondsen in plaats van het huidige systeem waarbij de verplichtingen op basis van de rente moet worden berekend is vele malen adequater dan een compensatie via de AOW. We noemen in dat kader een aantal elementen die nader beoordeeld zullen moeten worden.

Extra AOW-verhoging ja of nee?

1. Een correctie van de kortingen en het niet indexeren van de pensioenen is, zeker voor de koopkracht van de gepensioneerden, wanneer meer structurele oplossingen niet worden doorgevoerd, van eminente betekenis.

2. Daarbij moet worden onderkend dat voor personen met een relatief laag aanvullend pensioen een extra AOW-verhoging veel beter uitpakt dan voor mensen met een wat hoger aanvullend pensioen.
3. Dit element wordt nog versterkt doordat extra kosten voor de AOW in principe via belastingheffing, en niet door verhoging van de AOW-premie, worden bekostigd hetgeen het netto-effect voor de wat hoger betaalden extra nadelig maakt. Dit onder erkenning dat de sterkste schouders de zwaarste lasten kunnen dragen, maar ook daaraan zitten grenzen. Waarbij wij in het bijzonder aan de toch al zwaar getroffen middeninkomens denken.
4. Onderkend moet bovendien worden dat de compensatie alleen uitwerking heeft voor reeds ingegane pensioenen, maar geen compensatie biedt voor alle actieve deelnemers die eveneens getroffen worden door niet indexatie en mogelijke kortingen.
5. Tenslotte past het aandacht te geven dat niet alle fondsen met kortingen te maken krijgen en sommige zelfs nog (gedeeltelijk) kunnen indexeren. Moeten die dan toch de hogere AOW ontvangen?

Tenslotte:

Er zijn ook na de vakantieperiode nog steeds leden die hun jaarcontributie van € 11,- niet hebben overgemaakt. De penningmeester doet een dringend beroep om dit alsnog te doen door overmaking op bankrekening NL83 INGB 0004 5525 79 t.n.v. Belangenvereniging Pensioengerechtigden PFZW'.

Eerst DNB, nu PFZW

Joanne Kellermann: “Ik ben geen ander mens geworden”

“Pensioenfonds PFZW ervaart de realiteit van vandaag als complex en vindt ook dat de aanpassing van het pensioenstelsel oproept tot nadenken over nieuwe regels passend bij dat nieuwe stelsel”. Aan het woord is de nieuwe voorzitter van pensioenfonds PFZW, Joanne Kellermann. We ontmoeten haar op het Bestuursbureau van PFZW in Zeist.

AUTEUR:
ROELOF JAN MULDER
JAAP VAN DER SPEK

Joanne Kellerman

“De functie die ik nu heb, betekent een nieuwe kant van de pensioenmedaille. Ik heb de juridische kant gezien, heb bij DNB een toezicht rol gehad, kon in Brussel bezig zijn met het op Europees niveau oplossen van de problemen bij de banken en nu zit ik bij een mooi fonds met ambitieuze doelstellingen. Het realiseren van een goed pensioen in een wereld waarin je ook in de toekomst goed kunt leven”. Wat een goed pensioen is, heeft verschillende kanten, is haar oordeel. Natuurlijk de financiële kant, maar er is ook de kant van een leefbare wereld. “Het is de ambitie van PFZW, om er voor te zorgen dat deelnemers na hun pensioendatum ongeveer hetzelfde leven kunnen lijden als voor die datum. Maar met de huidige rentestand en de veranderende omstandigheden zoals de veel langere levensverwachting is dat moeilijker geworden. De dekkinggraad is ver onder de 100% gezakt en als het niet verandert zullen we zelfs al in 2020 moeten korten. Het is een politieke realiteit, ook al vinden we dat niet leuk”.

“Door mijn rol als toezichthouder bij DNB en de rol die ik nu heb, zie ik wel de beide kanten van de rekenregels en heb ik begrip voor beide standpunten. Ik ben geen ander mens geworden! Enerzijds is het goed dat we afgestapt zijn van de vaste rekenrente van 4%, maar anderzijds ben ik nu van mening, dat we zo spoedig mogelijk tot een nieuw contract moeten komen en bij zo'n nieuw contract horen andere regels waar de rente een onderdeel van is. Zowel bij DNB als bij PFZW werken mensen die naar eer en geweten een goed pensioen willen voor nu en later”.

Heldere communicatie

Joanne Kellermann vindt dat de pensioenfondsen goed moeten communiceren hoe ze ervoor staan en wat dit voor de deelnemers betekent. Dat geldt voor de gepensioneerden, maar ook voor de werkende deelnemers, die bij PFZW pensioen opbouwen. Niet indexerend en mogelijk korten heeft voor beide generaties behoorlijke consequenties en daarover moeten we vooraf helder zijn.

Helder moeten we ook zijn over ons beleggingsbeleid. “Als we serieus willen, dat onze deelnemers ook in de toekomst kunnen leven in een ook dan nog leefbare wereld, dan vraagt dat ook keuzes in organisaties en landen waar je je geld (van de deelnemers) in wilt investeren. Dat lijkt filantropisch, maar het heeft wel degelijk ook een zakelijke kant en gelukkig lopen die parallel. We houden ons natuurlijk bezig met risicomangement en dat houdt ook in dat we ons realiseren dat duurzaam beleggen minstens zoveel oplevert als het stoppen van geld in organisaties of bedrijven die minder goed rekening houden met zaken als milieu en mensenrechten. Maar”, zegt Joanne, “we moeten het wel op een verstandige manier doen. Deze wereld gebruikt nog volop fossiele brandstoffen als kolen, olie en gas. We stappen daar niet zomaar in één keer uit. Dat heeft bovendien tot gevolg dat we als beleggers bij grote bedrijven aan tafel zitten om invloed uit te oefenen op hun beleid. En dat doen we ook actief. Op die manier bereiken we meer, dan dat we vanaf de kant zouden kunnen realiseren”.

Wat doet PFZW in het politieke debat?

“Een pensioenfonds is geen lobbyorganisatie”, zegt Joanne, “maar een organisatie die zorgvuldig het geld van de deelnemers moet beheren om goede pensioenen uit te kunnen keren. Dus een organisatie die verantwoordelijk is voor een goede uitvoering van het pensioencontract. Wat PFZW veelvuldig doet, samen met uitvoerder PGGM, is om de expertise ter beschikking te stellen van bijvoorbeeld de SER en het ministerie door mee te rekenen aan de opties die worden besproken in de uitwerking van het pensioenakkoord. Al dan niet via de Pensioenfederatie (de koepelorganisatie van pensioenfondsen) of rechtstreeks zal PFZW ook mee praten over de uitvoerbaarheid van de besproken deontologie, het uiteindelijke geheel en de noodzakelijke overgang van het oude naar het vernieuwde stelsel, de zogenoemde transitie. In de praktijk komt

“
Een pensioenfonds is een organisatie die zorgvuldig het geld van de deelnemers moet beheren.”

PFZW dus op voor de belangen van de deelnemers. En dat past bij PFZW, want ik heb de organisatie leren kennen als een organisatie die wil poetsen en die niet wil blijven steken in praten". Met PFZW is Joanne blij met het bereikte akkoord, omdat sneller verhoogd of verlaagd kan worden in lijn met de stand van de economie. "Maar we zijn er nog lang niet want er zullen nog veel open einden moeten worden ingevuld. Ik vind dat ook de gepensioneerden, net als de jongeren, daar actief bij betrokken moeten worden. Niet alleen vanwege het noodzakelijke draagvlak, maar ook omdat het om een verdelingsvraagstuk gaat. En die verdeling moet generatie-evenwichtig zijn."

De huidige dreiging dat er gekort moet worden

We leggen aan Joanne voor, dat in de crisistijd de banken met belastinggeld moesten worden gered en dat de pensioenfondsen zichzelf door de crisis heen hebben kunnen slaan zonder hulp. "Dat zie ik anders", zegt Joanne: "De banken hadden financiële hulp nodig, maar bij de pensioenfondsen ging het om wetgeving voor de toekomst. En daar heeft DNB ook toe geadviseerd. De gemiddelde rendementen veranderden, de levensverwachting nam toe, de arbeidsverhoudingen waren gewijzigd en er was een beter fundament nodig via de invoering van de risicovrije rente als parameter. Dat leidde tot de veranderde wetgeving in 2007. En naar mijn oordeel was die nodig".

En nu zitten we met de politieke realiteit, dat de actuele dekkingsgraad onder de 94% is en dat er kortingen dreigen, als dat niet verandert gebeurt dat al in 2020. Op de vraag wat er nu moet en kan gebeuren om kortingen te voorkomen, antwoordt Joanne, dat dit een lastig punt is. Er moet gewerkt worden binnen de huidige regelgeving en die is niet zomaar gewijzigd. Ze realiseert zich dat alle berichten over dreigende kortingen wel het vertrouwen in het hele stelsel dreigen te ondergraven. "We moeten niet vergeten dat voor grote groepen mensen de AOW

“
Als we serieus willen, dat onze deelnemers ook in de toekomst kunnen leven in een ook dan nog leefbare wereld, dan vraagt dat ook keuzes in organisaties en landen waar je je geld (van de deelnemers) in wilt investeren.

”

het belangrijkste onderdeel van hun pensioen is. En die groeit gelukkig wel mee met de ontwikkeling van het minimumloon. Bij PFZW is het gemiddelde aanvullende pensioen (boven de AOW) € 875,- per maand. Een paar procent korten betekent voor veel mensen in geld dan wellicht niet zoveel, maar die hebben juist 'de kleintjes' hard nodig. Dat wel. Voor mensen met een hoger aanvullend pensioen is dat anders. In geld uitgedrukt gaat het dan ook om navenant grotere bedragen. Dat is, zeker nu er al zo'n 10 jaar niet of nauwelijks is geïndexeerd, een pijnlijk punt, dat realiseer ik mij".

De hoge salarissen in de pensioenwereld

Regelmatig verschijnen er berichten in de media dat er veel te hoge salarissen worden uitbetaald, ver boven de Balkenendenorm. Terwijl pensioenfondsen een maatschappelijk doel dienen en dus eigenlijk, net als de zorgsector, moeten vallen onder die Balkenendenorm. Wat zou je doen als Cees Grimbergen van het MAX programma Zwarte Zwanen, die vragen zou voorleggen? "Het eerste antwoord, dat ik zou geven", zegt Joanne: "Is dat ik eigenlijk wel vind dat zij wat onderbetaald worden, want er wordt heel hard gewerkt, met een grote verantwoor-

delijkheid. Er worden veel meer uren gemaakt, dan betaald (Redactie: bestuurders van PFZW hebben een parttime contract). Een ander onderwerp is de vergoedingen die vermogensbeheerders ontvangen als zij voor ons geld beleggen. Die vermogensbeheerders zorgen voor hoge rendementen en krijgen daarvoor een hoge vergoeding. Maar wat doe je als juist zij naar verhouding heel veel geld voor het fonds verdienen? We zijn er overigens in geslaagd, om het percentage kosten terug te brengen onder de 0,5% van het belegd vermogen. En we gaan ermee door, onder meer door meer deskundige vermogensbeheerders (binnen PGGM) in 'eigen huis' te halen, zodat we bijvoorbeeld een steeds groter deel van de private equity beleggingen in eigen beheer kunnen doen. Daardoor zijn er minder tussenschakels en worden de kosten lager".

Het uitgetrokken uur is al lang voorbij, de klaargezette broodjes nog niet opgegeten, als Joanne echt weg moet naar de volgende afspraak. Dan maar de broodjes onderweg. Net zoals iedereen op weg is naar een vernieuwing van het stelsel, mét kortingsbroodjes. En die smaken heel wat minder, dan de broodjes van PFZW.

About

Joanne Kellermann studeerde in Leiden en is haar loopbaan begonnen als advocaat met als specialiteiten financieel toezichtrecht en internationale transacties. Bij de Nederlandse Bank (DNB) eerst werkzaam als hoofd juridische zaken maar al vrij snel gevraagd voor een directiefunctie met verantwoordelijkheid voor onder meer het toezicht op de pensioen- en verzekeringssector.

Tot begin 2018 lid van de Single Resolution Board in Brussel. Deze organisatie moest zorgen voor het de maatregelen die nodig zijn om te voorkomen dat de banken ooit nog een keer omvallen. Waardoor ook voorkomen wordt dat de belastingbetaler voor de ellende moet opdraaien.

Nevenfuncties in een organisatie voor wereldwijde financiële educatie van 8 miljoen kinderen en Raad van Toezicht van de Universiteit Utrecht.

Sinds 1 juni is Joanne voorzitter van het bestuur van pensioenfonds PFZW, na een uitgebreide selectieprocedure, vele gesprekken en toetsing door DNB.

De feiten van het pensioenakkoord op rij

Toen het pensioenakkoord in het voorjaar 2019 werd gesloten, waren er verschillende gevoelens. De onderhandelaars van de vakbonden dachten in moeilijke omstandigheden een goede prestatie te hebben geleverd. Zij stonden er alleen voor tegen een coalitie van werkgevers, overheid en veel grote politieke partijen. Ook DNB is als toezichthouder partij geworden in dit overleg, door haar oproep om het huidige stelsel te veranderen.

AUTEUR :
WILLEM
SCHUDEBOOM

Die oproep past in het streven van politieke partijen, zoals VVD en D'66 om maatschappelijke organisaties te ontmantelen en hun activiteiten over te laten dragen aan commerciële ondernemingen. Dat is ook duidelijk te zien bij huurwoningen. De overheid beschouwt het verhuren van woningen als een markt, waarbij het belang van beleggers primair is. De overheid heeft in 2015 de huurbescherming drastisch aangepast, waardoor huren sterk kunnen stijgen. Veel ouderen huren een woning en zij kunnen daardoor niet meer verhuizen. De nieuwe woning valt namelijk onder de nieuwe regels en veelal boven de grens voor sociale huurwoningen. Deze vorm van privatisering lijkt ook te gebeuren bij de pensioenfondsen.

Te enthousiaste reacties

Veel media reageerden enthousiast op dit pensioenakkoord. Zij vergeten daarbij de geschiedenis. In 2007 werd de PW (Pensioenwet) ingevoerd, en deze wet zou in 2019 alweer verouderd zijn? De voorganger van de PW, de PSW (Pensioen en Spaarfondsenwet) heeft met de nodige aanpassingen en zonder veel problemen gewerkt van 1954 tot en met 2006. De PW was gewoon niet bestand tegen de financiële crisis van 2007 / 2008. De PSW heeft diverse financiële crisissen goed door-

staan. Bedenk hierbij dat de voormalige VVD-staatssecretarissen bij het ministerie van SZW, de heren M. Rutte en H. van Hoof, politiek verantwoordelijk zijn geweest voor de opzet van de PW.

Weeffout in de PW

De grote weeffout is dat in de PW de waardering van de VPV (Voorziening Pensioenverplichtingen) op marktwaarde verplicht is gesteld. In de PSW was het uitgangspunt een prudente rekenrente, waarbij de rendementen op de beleggingen van het fonds als basis diende. Omdat geen marktwaarde voor de VPV bestaat, heeft de overheid in 2007 DNB als toezichthouder de keuze gelaten om zelf een rekenrente te kiezen. DNB koos een bepaalde rekenrente, waarbij een theoretisch financieel model wordt gebruikt, voor de liefhebbers het BS-model (Black-Scholes model). Enige hedge-fondsen, die met dit model werkten, zijn allemaal failliet gegaan. DNB wijkt met dit model overigens af van de Europese Pensioenrichtlijnen.

Analyse van de bereikte resultaten

De voorstanders van de hervorming van het stelsel geven rustig toe dat zij geen echte argumenten hebben om het stelsel zo te hervormen. Per onderwerp volgt een toelichting

De pensioenleeftijd

De snelle stijging van de pensioenleeftijd in de laatste 10 jaar heeft voor veel mensen grote sociale gevolgen gehad. Deze regering erkent nu dat de overheid onevenwichtig of te wel 'hysterisch' heeft gehandeld. Zodra de pensioenleeftijd 67 jaar is, wil deze regering wel evenwichtig worden. De overheid heeft zijn doel bereikt en wil daarna pas onderhandelen.

De regering en de regeringspartijen hebben elk redelijk alternatief afgewezen en overleg geweigerd. De pensioenleeftijd moest en zou 67 worden. Zij hebben de financiële noodzaak voor deze verhoging niet aangetoond.

Diverse deskundigen hebben voldoende aangetoond dat binnen de huidige financiële kaders een pensioenleeftijd van 66 zeer goed mogelijk is. Het gemak waarmee de regering de sociale gevolgen van de snelle stijging van de pensioenleeftijd voor de samenleving negeert, geeft aan waar de prioriteiten van deze regering liggen.

In 2006 is de RVU (Regeling vroegde uittreding) ingevoerd. De werkgever moet sinds 2006 aanvullend belasting betalen, indien oudere werknemers voor de pensioenleeftijd met een financiële regeling vertrekken. De invoering van de RVU boete laat zich eigenlijk wel vergelijken met de maatregel van premier Orban van Hongarije, die de werknemers in Hongarije verplicht tot 400 uur overwerk per jaar. De Hongaarse werkgever mag de betaling daarvan 3 jaar uitstellen met alle risico's voor de werknemer.

Deze RVU boete past in het streven van de overheid om de pensioenleeftijd, en daarmee het arbeidsaanbod te verhogen. Een hoger arbeidsaanbod betekent bijna altijd effectief lagere loonkosten.

Indexatie voor elke generatie

Deze eis van de vakbonden is op geen enkele wijze in het pensioenakkoord uitgewerkt. Ondanks dat fondsen goede rendementen behalen, mogen de fondsen de pensioenen niet indexeren. De oorzaak ligt in de regels in het FTK (Financieel Toetsingskader). Zijn deze regels juist vastgesteld? De heer Riemen, directeur

Pensioenfederatie, heeft in recente interviews, onder meer in het AD, erkend dat achteraf gezien een keuze voor andere regels beter was geweest.

De Financial Times (FT), is een zeer bekend Brits financieel dagblad met een grote reputatie op financieel gebied. In een artikel over de Nederlandse pensioendiscussie in de FT van 4 juni 2019, vroegen verschillende deskundigen zich af waarom het beste pensioenstelsel in de wereld zo diepgaand hervormd moest worden. Deze deskundigen zagen als het grootste probleem de zeer conservatieve rekenrente, dat is eenvoudig te verhelpen volgens hen. De heer Riemen, zo bleek ook uit dat artikel in de FT, deelde die mening. Hij had dat eerder kunnen zeggen, toen het FTK in 2015 werd ingevoerd.

De pensioenwet wijkt met de huidige regels volledig af van de regels in de Europese Pensioenrichtlijnen IORP I en IORP II. IORP I was wel goed verwerkt in de Pensioen- en spaarfondsenwet, die vanaf 1954 tot en met 2006 gold. Indien IORP I en IORP II wel goed waren verwerkt in de PW, hadden fondsen jaarlijks kunnen indexeren. De ingegane pensioenen waren dan nu ten minste € 6 miljard hoger. Het gemiddelde pensioen zou dan per jaar € 2.000 hoger zijn. De fouten in de PW heeft de Nederlandse gepensioneerden daarmee vele tientallen miljarden Euro's gekost.

Bijzonder is dat D'66, een Euro-positieve partij, zo hardnekkig weigert om de Europese pensioenrichtlijnen op correcte wijze in de PW om te zetten. Echt een houding van: Bemoei jullie niet met onze Nederlandse Pensioenen, want wij van D'66 weten alles beter!

Fondsen mogen door deze houding hun beschikbare middelen niet gebruiken om te indexeren. Dat is slecht voor alle deelnemers, slecht voor de economie en slecht voor de overheid zelf.

Een goed pensioen voor iedereen

Dit voorstel van de regering, zoals opgenomen in het pensioenakkoord is zo onduidelijk dat een inhoudelijke reactie niet mogelijk is. Twee punten vragen wel de aandacht.

“
Diverse deskundigen hebben voldoende aangetoond dat binnen de huidige financiële kaders een pensioenleeftijd van 66 zeer goed mogelijk is.
”

“
Werknemers met flexibele contracten kunnen niet echt aan hun loopbaan bij een werkgever werken. Bovendien blijkt dat werkgevers deze werknemers slechter betalen dan werknemers in vaste dienst.”

Het eerste punt is dat flexibilisering van de arbeidsmarkt niet wordt bestreden. Deze vergaande flexibilisering is slecht voor de samenleving en remt de economische groei. Zelfs onderwijzend personeel en medische specialisten worden als uitzendkrachten behandeld. Recent bleken kinderen de CITO-toetsen slechter te maken dan voorheen. Als primaire oorzaak werd genoemd dat deze kinderen gedurende het schooljaar geen vaste leerkracht meer hebben. Werknemers met flexibele contracten kunnen niet echt aan hun loopbaan bij een werkgever werken. Bovendien blijkt dat werkgevers deze werknemers slechter betalen dan werknemers in vaste dienst.

Het tweede punt is dat het uitgangspunt in dit akkoord de pensioenregeling het karakter krijgen van een premie-overeenkomst. De regering spreekt ook van generatie-afhankelijk beleggen. Uit internationaal onderzoek blijkt dat dit type pensioenregelingen lagere rendementen heeft en hogere kosten.

Jongere werknemers, die heel hun loopbaan in zo'n regeling deelnemen, hebben dan uiteindelijk 30% tot 40% minder pensioen dan bij deelname in de huidige gangbare pensioenregeling.

De problemen van de arbeidsmarkt worden niet met een ander pensioenstelsel verholpen. Een betere eerste stap zou zijn om de flexibele contracten in de collectieve sector, bijvoorbeeld voor onderwijzers en medische personeel te beperken.

Afschaffing van de doorsnee premie

De afspraak in het pensioenakkoord om de doorsnee premie af te schaffen heeft een andere reden dan deze regering stelt. Indien de regering zich zorgen maakt over de economische positie van jongere werknemers, dan kan de collectieve sector beginnen om voor alle werknemers over te gaan op vaste contracten. Argumenten, die vaak worden genoemd voor de gewenste afschaffing, zijn niet relevant.

Uit onderzoek blijkt ook nog dat werknemers wel van werkgever wisselen en daarbij in dezelfde bedrijfstak blijven. Voor de genoemde problemen zijn andere

en betere oplossingen mogelijk. Sinds juni 1994 bestaat trouwens het recht op waarde overdracht, indien de nieuwe werkgever een andere pensioenuitvoerder heeft.

De enige en echte reden blijkt uit het persbericht van AEGON na het bereiken van het pensioenakkoord. Verzekeraars zijn de drijvende kracht geweest om de doorsnee premie af te schaffen. Verzekeraars en hun organisaties, zoals het APF (Algemene Pensioenfondsen), werken namelijk met leeftijdsafhankelijke premies en fondsen bijna altijd met een doorsnee premie. Dat verschil kan nadelig zijn voor verzekeraars. AEGON heeft een markt-aandeel van 60% op de markt van de APF-en en voor hen is de doorsnee premie dus erg nadelig.

Hoe verder?

Welke problemen zijn de oorzaak dat het gehele pensioenstelsel aangepast moet worden?

Misverstanden en onwil lijken de grootste problemen te zijn. Denk aan 1) het verwijzen naar gegarandeerde pensioenen, die hebben nooit bestaan, 2) het argument van de onbetaalbare vergrijzing, terwijl de AOW uitgaven als percentage van het Nationaal Inkomen lager zijn dan 30 jaar geleden, 3) verschillende werkgevers waardoor pensioenbreuken zouden ontstaan, terwijl sinds juni 1994 de deelnemer wettelijk recht heeft op waarde overdracht.

Veel organisaties hebben in diverse notities verschillende beperkte aanpassingen voorgesteld om het bestaande pensioenstelsel, thans nr. 1 in de wereld, op onderdelen te verbeteren.

Het huidige pensioenakkoord is gericht op het ontmantelen van een sterk stelsel, niet op de aanpassing hiervan. De winnaars van dit pensioenakkoord zijn in ieder geval niet de deelnemers in dit stelsel!

Fusie NVOG en KNVG op komst

De Nederlandse Bond van Pensioenbelangen (NBP) is aangesloten bij de Koepel van Nederlandse Verenigingen van Gepensioneerden (KNVG) en de Belangenvereniging van Pensioengerechtigden PFZW (BPP) bij de Nederlandse Vereniging van Organisaties van Gepensioneerden (NVOG). In juni hebben de algemene vergaderingen van beide koepels ingestemd met een fusie per 1 januari 2020. Ook KBO-Brabant en de FAS (Federatie Algemene Seniorenverenigingen) worden per die datum lidorganisatie van de nieuwe koepel, die “Koepel Gepensioneerden” gaat heten. Daardoor is er een krachtige organisatie ontstaan die in het politiek maatschappelijk krachtenveld rondom seniorenproblematiek een betere rol kan spelen dan de verschillende organisaties apart. Op verschillende terreinen wordt wel samengewerkt met de andere seniorenorganisaties ANBO en KBO-PCOB, maar daarin kunnen nog wel heel wat stappen worden gezet. Ook zijn er regelmatige contacten met de seniorenorganisaties van het FNV, het CNV en De Unie.

AUTEUR: JAAP VEN DER SPEK

De nieuwe organisatie start met een nieuw bestuur, voor een deel bestaande uit bestuursleden van de oude organisaties, maar voor een deel ook nieuw. Het is de bedoeling dat de voorzitter van de nieuwe organisatie van buiten komt. Naar verwachting zal het nieuwe bestuur in het najaar bekend worden. Mocht een goede voorzitter nog niet tijdig gevonden zijn, dan blijven de huidige voorzitters van de NVOG en KNVG gezamenlijk aan tot het moment dat een nieuwe voorzitter zijn intrede doet.

In de afgelopen maanden groeide de onrust

In de bestuursvergaderingen van NVOG en KNVG is langdurig stilgestaan bij de onrust die meer en meer ontstaat bij de gepensioneerden. Door de slechte renteontwikkelingen dreigen de kortingen van pensioenen alleen maar dichterbij te komen en er is geen enkel bericht over de voortgang van de pensioendiscussie. Terwijl juist die kortingen op de korte termijn een rol gaan spelen. Voor een aantal pensioenfondsen, vanwege de steeds maar dalende rente, waarschijnlijk al in 2020 (PMT en PME) en voor anderen

(PFZW en ABP) in 2021. Samen gaat het om ruim 65% van de gepensioneerden. Ook de KNVG en de NVOG worden met de vraag geconfronteerd wat zij hieraan gaan doen.

Het platte probleem is dat er in de vakantietijd gewoon heel weinig gebeurt. Maar daar komt nu verandering in. Na het bereiken van het pensioenakkoord werd duidelijk dat er nog heel veel moet worden uitgewerkt en dat er een stuurgroep komt om die uitwerking verder vorm te geven. Naar nu bekend is gaat de stuurgroep op 16 september van start.

Wat doen de besturen van de koepels?

Een terechte vraag, want het gaat echt ergens over. De korte termijnproblematiek nekt het vertrouwen in het pensioenstelsel, tenminste van wat er nog over is, en de onbekendheid met wat er nu verder eigenlijk gaat gebeuren, doet mensen het ergste vrezen voor de toekomst. Bovendien merk je het elke maand dat de inkomsten onvoldoend gelijke tred met de ontwikkeling van de kosten. Een tweeledige opdracht voor de

“
 Het is de bedoeling dat de stuurgroep, die de uitwerking coördineert, bestaat uit drie vertegenwoordigers van de verschillende vakbonden en drie van de werkgeversorganisaties, aangevuld met drie ambtenaren.
 ”

besturen van de koepels. Actief participeren in de discussie over de uitwerking van het pensioenstelsel en directe actie als het gaat om de dreigende kortingen.

Het eerste gaat gebeuren in de klankbordgroep, waarbij de organisaties van gepensioneerden en ouderen (samen met jongerenorganisaties) actief betrokken worden bij de uitwerking van de stuurgroep. Dat gaat frequent gebeuren en wel op alle relevante momenten in de discussie. Over het hoe hebben we schriftelijke vragen gesteld en naar wat wij toegezegd hebben gekregen zullen die concreet beantwoord worden door de stuurgroep. Hoe de organisatie van de uitwerking zal plaatsvinden komt in de paragraaf hierna. Van belang is dat wij er vooralsnog van uitgaan dat de toezegging dat wij actief zullen en kunnen meedoen in de uitwerking daadwerkelijk zal worden nagekomen. Gesprekken met het ministerie, en met bijvoorbeeld de vakbonden tot nu toe, zijn aanleiding tot enig optimisme. Dat is anders en positiever dan tot nu toe het geval was. Maar mochten we het gevoel krijgen toch niet serieus te worden genomen, is dat niet acceptabel en zullen we er alles aan doen om meer dan forse druk op de ketel te zetten.

Organisatie van de uitwerking

Het is de bedoeling dat de stuurgroep, die de uitwerking coördineert, bestaat uit drie vertegenwoordigers van de verschillende vakbonden en drie van de werkgeversorganisaties, aangevuld met drie ambtenaren. De stuurgroep zal worden voorgezeten door Gert Jan Buitendijk, de directeur Werk van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW), ambtelijk secretaris is de medewerker pensioenen van het ministerie. Minister Koolmees maakt zelf geen deel uit van de stuurgroep. Hij maakt deel uit van een bestuurlijke achterwacht, voor het geval dat het in de stuurgroep vastloopt.

De stuurgroep laat zich adviseren door deskundigen (hoogleraren etc.), de pensioenfederatie (bond van pensioenfondsen) en Vereniging van verzekeraars. Daarnaast komt er een klankbordgroep

waarin de stuurgroep overleg zal hebben met een delegatie van de organisaties van gepensioneerden en ouderen en met een delegatie van jongerenorganisaties. Dat kan alleen maar goed gebeuren als ook de klankbordgroep van alle informatie wordt voorzien en daadwerkelijk mede invloed kan uitoefenen op alle relevante momenten. Dat er voor goede informatie vooraf wordt gezorgd is inmiddels toegezegd. Het wordt dus niet de vraag om te tekenen bij het kruisje. Maar nogmaals, als aan deze voorwaarden niet wordt voldaan zal het probleem voor de stuurgroep groot worden.

Naar de inhoud

Dwars door elkaar lopen twee zaken, de uitwerking van het pensioenakkoord (voor de langere termijn) en op korte termijn de zeer urgente vraag hoe kortingen kunnen worden voorkomen en hoe de koopkracht van gepensioneerden kan worden hersteld. Met in het verlengde daarvan de vraag wat het kabinet op Prinsjesdag op dit punt zal presenteren.

Over onze inbreng in de uitwerking van het pensioenakkoord in de volgende paragraaf. Wat de dreigende kortingen betreft, wij zijn van oordeel (eigenlijk samen met ieder weldenkend Nederlander) dat er alles aan moet worden gedaan om het enige echte probleem, de onjuiste invloed van de rekenrente, ook op korte termijn aan te pakken. Het is bekend dat het kabinet wel in het achterhoofd heeft, dat in de uitwerking van het pensioenakkoord de rekenregels tegen het licht zullen worden gehouden, maar is in ieder geval van oordeel dat er, zolang er nog geen uitwerking is, niet daarop kan worden vooruitgelopen met het op korte termijn doorvoeren van een andere rekenrente. Ook niet tijdelijk. Wij vinden dat dit wel kan en dat dit door ons de komende tijd nadrukkelijk aan de orde moet komen.

Gelet op de houding van de Tweede Kamer tot nu toe, zal er politiek gezien gewerkt worden aan een soort tussenoplossing via een andere weg. Het FNV heeft al voorgesteld de AOW te verhogen ter

compensatie van het koopkrachtverlies, en geruchten gaan, dat dit ook serieus (met het oog op Prinsjesdag) door het kabinet en door leden van de Tweede Kamer wordt bekeken. Wij zijn tegen deze oplossing, omdat daarmee het echte probleem wordt omzeild en omdat mogelijk sluispenderwijs het pensioensysteem groeit in de richting van een groter deel via het omslagsysteem. Dat is de AOW, waarvan de uitkeringsgelden direct worden betaald uit de AOW premie van werkenden en voor zo'n 30% uit de belastinggelden. Een langzame ondergraving van ons mooie stelsel met in de tweede pijler het kapitaal gedekte systeem van gespaarde pensioengelden. Het bestuur vindt het hooguit verdedigbaar als niet de AOW wordt verhoogd, maar de maandelijkse toeslag. Die is nu ongeveer € 25,-, maar die zou naar ons oordeel heel goed op bijvoorbeeld € 50,- per maand kunnen worden gezet. Onder de voorwaarde dat het om een tijdelijk oplossing gaat en dat er geen invloed van mag uitgaan op de uitwerkingdiscussie van het pensioenakkoord. Maar, zoals een bestuurslid opmerkte, in dit stadium moeten we ons realiseren dat geld wel geld is, waar het ook vandaan komt!

Uitwerking van het pensioenakkoord

Belangrijke vragen in de uitwerking zijn: 1. de afschaffing van de zogenaamde doorsneepremie en de consequenties daarvan. 2, het doorrekenen van alle wensen, bijvoorbeeld ook die met betrekking tot het doen van keuzes eerder geld op te nemen. En 3. het doorvoeren van het life cycle principe. Bij de afschaffing van de doorsneepremie komen oudere werknemers in de opbouw van hun pensioen tekort. Dat bedrag zal moeten worden gecompenseerd. Het gaat om ruwweg € 60 miljard. Omdat het nieuwe pensioenakkoord ervan uitgaat dat er geen zekerheden meer zijn en er daarom geen buffers meer nodig zijn, zou de premie omlaag kunnen. Als dat 15 jaren lang niet gebeurt, kan het verschil tussen de benodigde en daadwerkelijk geïnde premie worden gebruikt voor de compensatie. Mocht dat niet

genoeg zijn dan zou er ook geld uit de buffers van pensioenfondsen kunnen worden gebruikt. Op dit moment, nu de dekkingsgraden onder de 100% terecht zijn gekomen en de commissie Dijsselbloem heeft gezegd, dat eigenlijk de premies moeten worden verhoogd, is dit allemaal dus onmogelijk. Waarmee de afschaffing van de doorsneepremie en de compensatie van de oudere werknemers naar de prullenbak kunnen worden verwezen. Tenzij de overheid zijn verantwoordelijkheid neemt en het bedrag bijstort. De enige oplossing lijkt echter ook hier het veranderen van de rekenregels.

Niet aanpassen rekenrente betekent het failliet van het tweede pijlersysteem

En dan die rekenregels zelf. Eén ding is zeker, als de rekenregels niet worden aangepast is ons 'tweede pijler systeem' failliet. Waarom zouden we met elkaar sparen als de rente op het sparen zo ongeveer nul is? Willen we nog iets van de waarde van het voortreffelijke Nederlandse pensioensysteem overeind houden, dan moeten we wat aan de rekenregels doen. En dat kan. Zonder dat we grote risico's lopen. Als we het rekenrendement bepalen op wat een zeer voorzichtig gemiddeld rendement is (bijvoorbeeld 2 tot 2,5%) en we tellen daarbij de kosten van ongeveer 0,5% op, dan kunnen we prima met 2,5 tot 3% procent rekenrendement verder. Met gemiddelde rendementen van rond de 7% over een kapitaal van 1500 miljard euro en rekening houdende met enige terugval op de aandelenmarkten de komende tijd, zijn dat goed haalbare mogelijkheden. En kunnen pensioenfondsen weer doen waarvoor ze in het leven zijn geroepen, te weten een goed pensioen uitbetalen en werknemers de mogelijkheid geven een goed pensioen op te bouwen. De rekenrente wordt dus het allerbelangrijkste punt in de uitwerking van het pensioenakkoord. Daarover verschillen onze organisaties en de vakbonden niet van opvatting. De laatste geluiden bij de werkgevers geven ook enige hoop. Net zoals de standpunten van de PvdA, Groen Links en de Eerste Kamerfractie van het CDA. Het gaat erom nu met

“
 Waarom zouden we met elkaar sparen als de rente op het sparen zo ongeveer nul is? Willen we nog iets van de waarde van het voortreffelijke Nederlandse pensioensysteem overeind houden, dan moeten we wat aan de rekenregels doen.
 ”

elkaar door te pakken en het lef te hebben de axioma's uit het verleden ter discussie te stellen rondom de vraag of er toch niet sprake is geweest van een weeffout.

“ De achterliggende gedachte dat ouderen en gepensioneerden vastigheid verkiezen voor onzekerheid blijkt bij goed wetenschappelijk onderzoek (pensioenfederatie) juist niet het geval. Jongeren kiezen meer voor zekerheid en ouderen accepteren meer onzekerheid als de kans om daardoor hogere pensioenen te krijgen groter wordt. ”

Tenslotte nog de kwestie van het life cycle principe. Grof uitgelegd, pensioenfondsen zouden naar mate deelnemers ouder worden of gepensioneerd zijn, minder risicovol voor hen moeten beleggen. In het pensioenakkoord staat wel dat pensioenfondsen daarvan mogen afwijken, maar ze moeten dat met het oog op hun eigen situatie met redenen omkleden (en getoetst door DNB??). Wij vinden dat dit onzin is. De achterliggende gedachte dat ouderen en gepensioneerden vastigheid verkiezen voor onzekerheid blijkt bij goed wetenschappelijk onderzoek (pensioenfederatie) juist niet het geval. Jongeren kiezen meer voor zekerheid en ouderen accepteren meer onzekerheid als de kans om daardoor hogere pensioenen te krijgen groter wordt. Bovendien, door het zogenaamde 'uniform beleggen' voorkom je ook een heleboel administratieve rompslomp bij de pensioenfondsen. Uniform beleggen betekent het hanteren van eenzelfde beleggingsmix vanaf het moment van premiebetaling tot het moment van overlijden. En als pensioenfondsen om hen moverende redenen daarvan willen afwijken? Geef ze alsjeblieft de vrijheid. De overheid heeft al veel teveel dichtgetimmerd.

Tenslotte

Er is de komende tijd nog veel werk te doen. We hebben nu mogelijkheden om, meer dan vroeger, onze invloed uit te oefenen. Het zal van ons enorm veel (vrijwilligers-)tijd vragen. Ook meer dan vroeger. Maar we gaan ervoor. Het gaat tenslotte niet om niets.

‘Tot mijn tachtigste’

In gesprek met Joop Blom

Sommige mensen lijken niet van ophouden te willen weten. Joop Blom is er zo een. Voorzien van kunstheup en (al de vijfde) pacemaker en diverse medicijnen heeft hij dit jaar voor de vijftiende keer de vierdaagse van Nijmegen gelopen. Wandelen is heel plezierig en ‘het houdt je van de straat’ (niet dus). Maar nu is hij tachtig jaar en is het genoeg geweest.

Ook zijn werk voor de ouderenorganisaties gaat op een lager pitje. Na vijftien jaar neemt Joop Blom afscheid als voorzitter commissie zorg, welzijn en wonen van de NVOG (Nederlandse Vereniging van Organisaties van Gepensioneerden) en KNVG (Koepel van Nederlandse Verenigingen van Gepensioneerden). Niet omdat het werk af zou zijn of hij het niet meer aan kan, maar omdat hij altijd heeft gezegd dat hij na zijn tachtigste kalmer aan wilde doen. In elk geval wilde hij niet zo'n oude man worden 'die weggestuurd moet worden'. Er is een opvolger voor Joop gevonden in de persoon van Leo Bis-

schops, voorzitter van KBO Brabant, en eind 2019 of begin 2020 wordt op passende wijze afscheid van Joop genomen met een symposium.

Relatief rijke zelfstandigen

“Vijftien jaar geleden, ik was toen voorzitter van de Vereniging Gepensioneerden Interpolis, werd door Staatssecretaris Hoogervorst (Zorg en Welzijn) een nieuw zorgsysteem voorbereid. Via mijn werk voor een zorgverzekeraar had ik daar kennis van en ik stelde het bestuur van de NVOG voor te proberen invloed op die voorstellen uit te oefenen. In eerste

AUTEURS:
ERIC VAN ECK

instantie zagen de voorstellen er namelijk niet zo goed uit voor de ouderen. De Minister zag gepensioneerd als “relatief rijke” zelfstandigen en wilde de premies daar op afstemmen. Op verzoek van het bestuur van de NVOG heb ik daarop een commissie Zorg en Welzijn samengesteld.

Er bestond al de CSO (Centrale Samenwerkende Ouderenorganisaties) waarin ouderenorganisaties als NVOG, KBO, ANBO, PCOB en NOOM wel samenwerkten voor de belangenbehartiging. Omdat hierdoor de ouderenorganisaties met één mond spraken vonden we gehoor bij de Minister. Dat heeft goed gewerkt in de discussies over de financiering van de zorg. In de uiteindelijke voorstellen kwamen de gepensioneerd er een stuk beter af”. Joop heeft veel voor de CSO gedaan, vooral voor het Zorg dossier.

“Ondanks het succes van de samenwerking binnen de CSO viel de samenwerking uiteen toen de overheidssubsidie enige jaren geleden werd stopgezet. De ouderenorganisaties waren niet bereid de kosten van de samenwerking samen te dragen om in het vervolg via de CSO te blijven communiceren met de overheid. Men wilde zelf zijn mening naar voren kunnen brengen bij de overheid. Maar die voelde (en voelt) er niets voor om met elke ouderenorganisatie afzonderlijk te onderhandelen en zo komt er minder van de grond dan mogelijk zou zijn”.

Ouderenambassadeur

Maar Joop blijft zich inzetten om dit toch weer te bereiken. “Tussen 2002 en 2007 was ik (met 3 collega’s) Ouderenambassadeur van de provincie Noord-Brabant. In die hoedanigheid adviseerde ik veertien gemeenten en plaatselijke ouderenorganisaties zoals KBO, PCOB en ANBO met de bedoeling ze dichterbij elkaar te brengen. Dat was broodnodig. Met het omvormen van de AWBZ (Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten) naar de WMO (Wet Maatschappelijke Ondersteuning) en de WLZ (Wet Langdurige Zorg) werd een groot takenpakket overgeheveld van het Rijk naar de gemeenten. Over de schutting gezet beschrijft beter wat er is gebeurd en de gemeenten wisten er slecht raad mee.

Ze waren ingericht op het controleren van de burger, niet op het helpen en hadden ook hun ambtenaren geselecteerd op die manier van denken. Samenwerken om te komen tot betere zorg voor ouderen lag dan ook niet voor de hand.

In Noord-Brabant lukte dat samenbrengen heel goed, met o.a. als resultaat het ontstaan van een groot aantal plaatselijke zorg-coöperaties. De doelstelling van die coöperaties was om binnen een gemeenschap als een wijk of een dorp het ouderenbeleid vorm te geven, aanvullend op de verzekerde zorg en de WMO. Het succes in Noord-Brabant is voor een groot deel te danken aan de inspanning van Provinciale Staten. In andere provincies, waar het provinciale bestuur minder actief was, is de ontwikkeling van zorgcoöperaties tot nu toe minder succesvol. Geprobeerd wordt nu om VWS het initiatief te laten overnemen of in elk geval te laten steunen”.

“Ook initiatieven voor het bouwen van ouderenhuisvesting komen voort uit de coöperaties. Mijn huidige seniorenappartement maakt deel uit van een complex van 60 woningen voor ouderen en 40 voor werkende jongeren. Die jongeren krijgen korting op de huur onder voorwaarde van contact met- en ondersteuning van de ouderen. (Dit is een initiatief van een particulier ondernemer!) Dat blijkt nu nog maar beperkt te werken. Overdag is de vraag het grootst, maar werken de jongeren! In andere plaatsen is de ervaring dat het laten samenwonen van studenten en ouderen beter werkt.

De gemeente Tilburg heeft goed meegewerkt bij het tot stand brengen van dit project, maar door wisselingen van bestuurders en ambtenaren blijkt de continuïteit een probleem”.

In de samenleving ruimte creëren om elkaar te helpen.

“Initiatieven van onderop voor de ouderenzorg zoals zorgcoöperaties vereisen dat gemeenten een bijdrage leveren. Zoals gezegd kunnen gemeenten daar slecht mee uit de voeten. Wat ook niet helpt is dat het Rijk bij de overdracht van de budgetten naar de gemeenten strenge eisen

heeft gesteld aan de manier waarop het geld besteed mocht worden.

Eind 2017 is door Minister De Jonge het Pact voor de Ouderenzorg tot uitgangspunt gemaakt voor het ouderenbeleid. Dit Pact is gebaseerd op een manifest over het ouderenbeleid dat in 2017 is uitgebracht door de ouderenorganisaties, 3 politieke partijen en omroep Max en door het nieuwe kabinet is omarmd.

Dit Pact heeft drie pijlers:

- bestrijding van de eenzaamheid onder ouderen
- ouderen helpen langer thuis te wonen.
- verbetering van de verpleeghuiszorg.

Het pact is in maart 2018 in eerste aanleg ondertekend door 40 partijen waaronder alle Nederlandse ouderenorganisaties, nu hebben al meer dan 300 organisaties en bedrijven zich hierbij aangesloten. Daarmee is een samenwerkingsverband tot stand gekomen dat het mogelijk maakt veranderingen te realiseren. Het idee is goed, maar het landt nog te weinig. Met name de gemeenten laten het afweten. Mogelijk kunnen de Provincies hier een rol spelen. Als de ouderen met één mond zouden spreken, zouden ze meer voor elkaar kunnen krijgen. Samenwerking met bijvoorbeeld de KBO gaat goed als het over pensioenen gaat, maar ligt moeilijk bij het onderwerp zorg. Het wegvallen van het CSO blijft een probleem”.

Curatieve zorg op de schop

“De kosten van de curatieve zorg, met name van de ziekenhuiszorg, stijgen veel te snel. De belangrijkste oorzaak daarvan is, naast de vergrijzing en meer medische mogelijkheden, de ondoelmatige organisatie en de wijze van financieren. In 2015 heb ik meegewerkt aan een advies over de toegankelijkheid en betaalbaarheid van de zorg in 2030, op verzoek van minister Schippers, dat vervolgens door haar in een la is gestopt. Hoofdpijn van het advies is dat de zorg regionaal georganiseerd en bekostigd moet worden. Het budget moet regionaal worden beheerd. Basis moet zijn een regionaal ziekenhuis, dat verantwoordelijk is voor het leveren van

de noodzakelijke zorg tegen de minste kosten in samenwerking met klinieken en huisartsen. Eén van de onderdelen is dat de medisch specialisten (in loondienst) de huisarts in zijn praktijk ondersteunen. Dat voorkomt een groot aantal verwijzingen naar het ziekenhuis. Deze werkwijze wordt al toegepast in de regio Uden (NB) met het ziekenhuis Bernhoven en daar werkt het goed. Betere zorg tegen lagere kosten en tevreden patiënten.

Het huidige kabinet heeft het rapport weer uit de la gehaald. Minister Bruno Bruins heeft bij zijn eerste optreden in de Tweede Kamer verklaard dat hij in Uden is geweest en daar gezien heeft hoe de medische zorg georganiseerd moet worden. Ik heb vorig jaar twee dagen de algemene beschouwingen over de zorg gevolgd en ben geschrokken van de kwaliteit van de vragen die vanuit de Kamer werden gesteld. De minister wil de goede dingen. Ik vraag me echter wel af of het kabinet zich realiseert dat dit een zaak van lange adem is. Tien tot vijftien jaar lijken me noodzakelijk om de gewenste ommezwaai te maken”.

Mijn vrouw heeft nog niet gemerkt dat ik (al 22 jaar) met pensioen ben. “En dat gaat ze ook hopelijk nog niet merken, al was het maar omdat ze zelf nog zo actief is met van alles, zoals de Hulpcentrale voor Ouderen in Berkel-Enschot. Die organiseert bijvoorbeeld vervoer van ouderen naar het ziekenhuis door vrijwilligers. Als de klant dat wil ondersteunt men ook bij het bezoek aan de arts. (Als je iemand naar het ziekenhuis brengt en daar blijft wachten is echter alleen het parkeergeld al fors.)

Ik blijf ook nog wel bezig, met name met het organiseren van samenwerkingsverbanden. Betaalde functies hoef ik al heel lang niet meer. Ik heb een goed pensioen. Een onkostenvergoeding is prima. Het voorzitterschap van de Commissie Zorg, Welzijn en Wonen was bijna een dagtaak en dat wil ik niet meer. Eindelijk weer eens een boek lezen lijkt me wel heel lekker. Ik ben geen spelletjesmens en ga ook niet golfen. Tenslotte loop ik ondanks mijn kunstheup nog heel aardig zonder stok’.

“Ook initiatieven voor het bouwen van ouderenhuisvesting komen voort uit de coöperaties. Mijn huidige seniorenappartement maakt deel uit van een complex van 60 woningen voor ouderen en 40 voor werkende jongeren.”

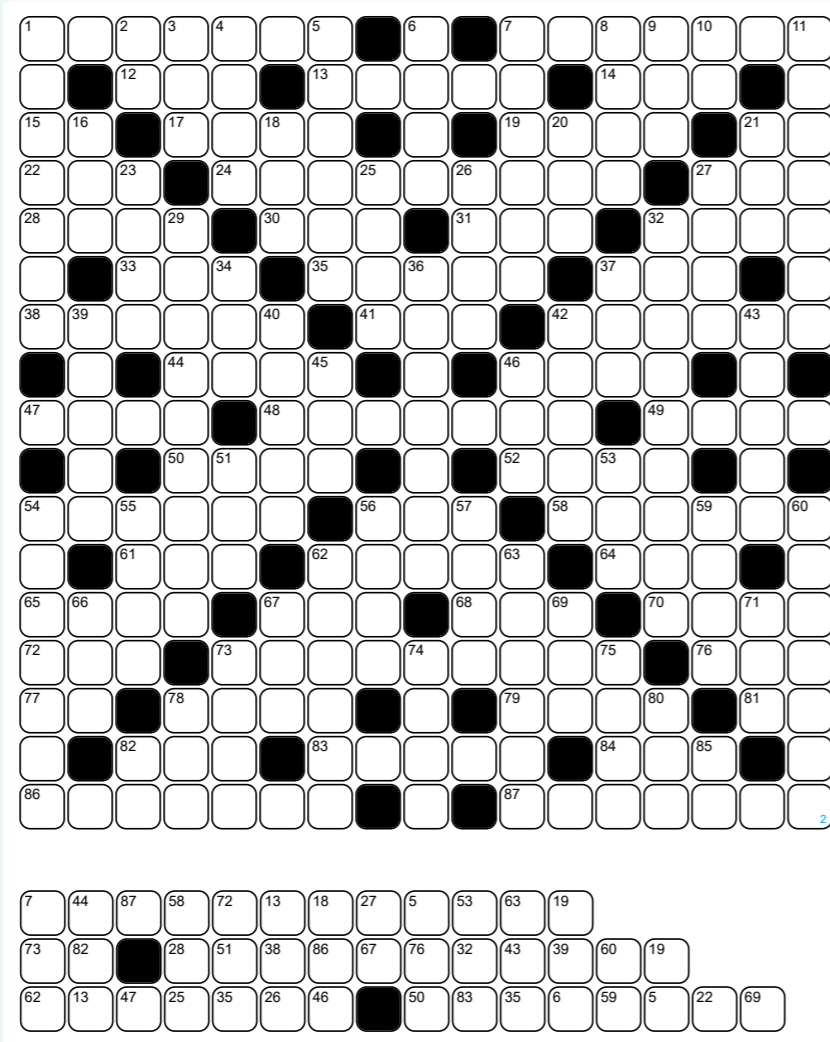
“Mijn vrouw heeft nog niet gemerkt dat ik (al 22 jaar) met pensioen ben. “En dat gaat ze ook hopelijk nog niet merken, al was het maar omdat ze zelf nog zo actief is met van alles”

Na het oplossen van de kruiswoordpuzzel zet u de letters, die hetzelfde getal hebben als die in de balk eronder, daarop over. De zin die u dan krijgt stuurt u vóór 4 september 2019 per e-mail naar pensioenbelangen@pensioenbelangen.nl of op een briefkaart naar NBP, Koninginnegracht 19, 2514 AB Den Haag. Onder de goede oplossingen worden weer 4 prijzen van 13 euro verloot.

De oplossing van de kruiswoordpuzzel in nummer 2-2019 is: **Diversiteit in pensioenfondsbesturen is belangrijk**

De vier gelukkige winnaars zijn:
Kokx, M. (Roosendaal)
Laan, J.M. van der (Markelo)
Meijer, A.E. (Bedum)
Veen-Wijnhorst, J van (Spijkenisse)

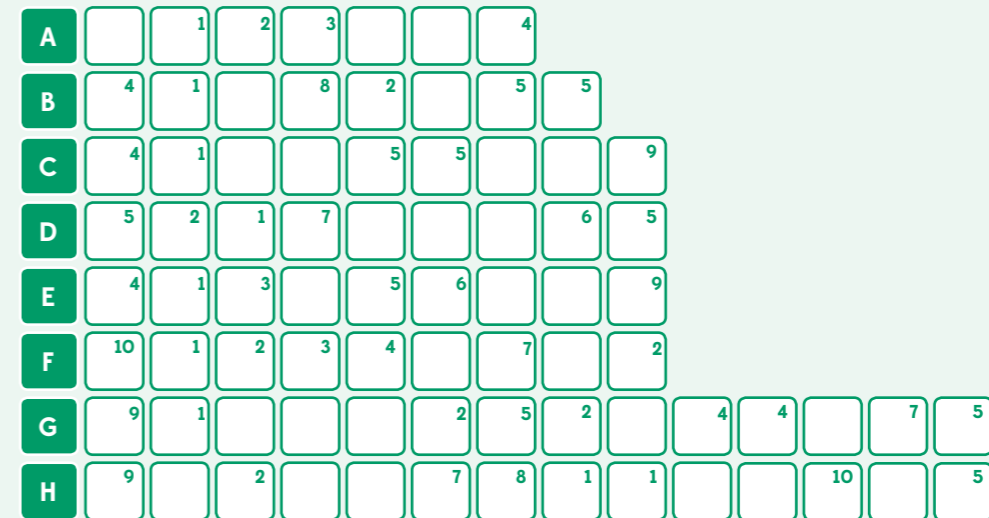

HORIZONTAAL 1. gehaast (druk); 7. stomverbaasd; 12. bloeiwijze; 13. losbandig drinkgelag; 14. plaats aan het IJsselmeer; 15. noorderbreedte (afk.); 17. geld (volkst.); 19. telwoord; 21. uitroep van afkeer; 22. rivier in Utrecht; 24. mededogen (deernis); 27. Ned. eredi-visieclub; 28. verbrandingsverschijnsel; 30. oosters hoofddeksel; 31. klein meertje; 32. windrichting; 33. Nederlandse norm (afk.); 35. deel van bestek; 37. afgelegen; 38. kwaadsprekerij; 41. vod; 42. onophoudelijk (continue); 44. heldendicht; 46. Koninklijke Nederlandse Atletiek Unie (afk.); 47. gewicht; 48. schrijfgerei; 49 (stijl)dans; 50. klein stromend water; 52. wortel; 54. Russisch staatsman; 56. meisjesnaam; 58. ambachtelijk beroep; 61. brood van fijn roggemeel; 62. kersensoort; 64. plaaggeest; 65. gierigaard; 67. nieuw (in samenst.); 68. elektrisch geladen materieel deeltje; 70. Europese hoofdstad; 72. Europeaan; 73. onbezorgd; 76. mak; 77. Chinese munt; 78. Europeaan; 79. rivier in Oostenrijk; 81. neon (scheik. afk.); 82. gehoororgaan; 83. kleine groep van voorname mensen; 84. openbaar vervoermiddel; 86. stralenkrans; 87. plaats in Noord-Holland.

VERTICAAL 1. alcoholische drank; 2. calcium (scheik. afk.); 3. beet; 4. slaginstrument; 5. Venetiaans vaartuig; 6. insectenetend zoogdier; 7. roeispaan; 8. gesneden hengst; 9. voor (in samenst.); 10. maanstand (afk.); 11. wat je als "idol" zeker moet hebben om door te breken; 16. gong; 18. jongensnaam; 20. kippenloop; 21. kleine vrucht; 23. korf; 25. lastdier; 26. werklust (inzet); 27. wreed heerser in Rome; 29. plaats aan het IJsselmeer; 32. man van wie de vrouw gestorven is; 34. namaak (vals); 36. handelaar in gevogelte; 37. nagerecht; 39. oprijlaan; 40. wandelen; 42. bergketen langs de westkust van Zuid-Amerika; 43. dun opgerold wafeltje; 45. kledingstuk; 46. dierenhoofd; 51. boomsoort; 53. priem; 54. plaats in Spanje; 55. rivier in Noord-Brabant; 56. schiettuig om pijlen mee af te schieten; 57. hoogtemerk van water; 59. onderaardse ruimte; 60. Europeaan; 62. Limburgse kleisoort; 63. bewerken van huiden; 66. rondedans; 67. zandheuvel; 69. Nederlandse Omroep Stichting (afk.); 71. kerel (vent); 73. nul (nihil); 74. Arabische vorst; 75. eiland der kleine Antillen; 78. dieren-geluid; 80. voormalig tv-programma van Jan Lenferink; 82. ondernemingsraad (afk.); 85. sine dubio (afk.).

Omschrijving

- A. Accent om vis mee te vangen (7)
- B. Daar hebben monsters wel waarde (4+4/8)
- C. Eigenschap van een stier (9)
- D. Behaard vervoermiddel (9)
- E. Hoe bereik ik mijn klant? (9)
- F. Met dat vak kun je niet vroeg genoeg beginnen (9)
- G. Oppervlakkige lezers in het Midden-Oosten (14)
- H. Die zijn keihard, maar kwetsbaar (14)

Spelregels cryptogram

Slechts één van de klinkers is genummerd, maar alle plaatsen waar die klinker staat hebben dat nummer. Sommige medeklinkers hebben een nummer gekregen, bijvoorbeeld in opRoerkraaieR (cryptogram in nr. 1 van 2013) hebben de eerste en de laatste r het nummer 1 gekregen, maar de tweede r geen nummer. Als u in die puzzel in andere woorden een 1 ziet staan kunt u daar dus de r invullen.

Stuur uw oplossingen vóór 4 september 2019 per e-mail naar pensioenbelangen@pensioenbelangen.nl of op een briefkaart naar: NBP, Koninginnegracht 19, 2514 AB Den Haag. U kunt de oplossing van het kruiswoordraadsel in dezelfde e-mail of op dezelfde briefkaart inzenden. Voor goede oplossingen zijn per cryptopuzzel 4 prijzen van 13 euro beschikbaar.

Oplossing van de puzzel in nummer 2-2019:

- A. Lapwerk
- B. Ratjetoe
- C. Vals plat
- D. Onverlaat
- E. Carbonpapier
- F. Garderegiment
- G. Schaarbeweging
- H. Overgangsrapport

De vier gelukkige winnaars zijn:
Burg-Poster, G.D van der (Groningen)
Leusink, M. (Utrecht)
Marseille, H. (Klazienaveen)
Meijer, J.D. (Doorn)

Het is de debuutroman van Machteld Siegmann. En wat mij betreft een veelbelovend debuut. Siegmann beschrijft de beklemmende situatie in een gezin waarvan de moeder langzaam in een staat van lethargie glijdt. Vader Dirk, moeder Leie en de zonen Anton van 15 en Meeus van 11 wonen op een boerderij in de Krimpenerwaard. Het verhaal speelt zich deels af in 1974 en deels van 1942 tot 1950. Vader Dirk heeft moeite om de eindjes aan elkaar te knopen. Zoon Anton heeft geen interesse in het boerenbedrijf en heeft in toenemende mate moeite om zijn vader in het bedrijf bij te staan. Hetgeen tot conflictsituaties leidt die echter maar niet worden uitgesproken. Vooral omdat vader Dirk bang is om geconfronteerd te worden met de akelige waarheid dat zijn zoon hem niet gaat opvolgen. De 11 jarige Meeus met een veel zachter karakter wil iedereen bij elkaar houden. Moeder Leie is een van oorsprong Joods meisje dat door haar ouders op driejarige leeftijd ondergebracht wordt bij een boerengezin in Zanegest waar ze opgroeit. Haar ouders worden in de oorlog vermoord. Sindsdien wacht Leie, eerst op haar ouders, later op iets wat ze niet kan definiëren. Als ze met Dirk trouwt en kinderen krijgt lijkt

MACHTELD SIEGMANN

De kaalvreter

Paperback, 371 pagina's, ISBN 9789026343094, uitgeverij AmbolAnthos, Amsterdam. € 21,99

haar leven een normaal verloop te gaan krijgen. Maar dan overlijdt haar pleegmoeder. Ze gaat alleen naar de begrafenis maar komt daarna als een volkomen veranderde vrouw terug in het gezin. Ze zwijgt voornamelijk, verzorgt zich niet meer en heeft nog nauwelijks contact met het gezin. Wat het boek zo bijzonder maakt is het feit dat de situatie gezien wordt vanuit alle gezinsleden, beschreven in de ik-vorm. Zo denkt Anton als een echte puber over hoe hij uit het boerenleven kan ontsnappen en is Meeus vooral bezorgd om zijn moeder en doet er alles aan om haar weer "gezond" te maken. Dirk's gedachten dwarrelen voornamelijk rond de vraag hoe zijn aantrekkelijke, nog jonge vrouw zo is veranderd en vooral waarom. Leie's gedachten zijn verward, ze wil eigenlijk het liefste uit het leven stappen. Dat heeft vooral te maken met haar (oorlogs) verleden en de tijd die ze in Zanegaast heeft doorgebracht. De gebeurtenissen tijdens de begrafenis spelen daarin een belangrijke rol..

Machteld Siegmann heeft een bijzonder en vooral ook ontroerend boek geschreven.

Audrey's DeliCasa

Voor wie van lekker eten houdt maar niet lang in de keuken kan of wil staan.

GEROOSTERDE POMPOENSOEP (VOOR 4 PERSONEN)

Herfst en pompoenen horen bij elkaar. In Italië wordt de pompoen ook gebruikt voor risotto en ravioli maar nu maken we een geroosterde pompoensoep waar je echt helemaal warm van wordt. Zeker door de speciale smaak die ontstaat door het karamelliseren van het pompoenvlees door het in de oven goed bruin en zacht te laten worden. Het is een heel eenvoudig recept met een optimaal resultaat en een heerlijke smaak.

Ingrediënten: (4 personen)

- 1 flespompoen van ongeveer twee kilo (evt. biologisch)
- 1 ui geschild
- Olijfolie voor op de pompoen, een vleugje zeezout, zwarte peper
- Gembersiroop of honing naar smaak
- 875 ml. kippenbouillon
- Peterselie als garnering
- Zachte kerrie of gerookte paprikapoeder naar smaak
- Amaretti koekjes (bitterkoekjes, verkruimeld)
- Slagroom of opgeschuimde melk naar smaak
- Geroosterd bruin brood of ciabatta

Bereiding

Verwarm eerst de oven op 220 gr (gasstand 7). De pompoen halveren, ontpitten en met de snijkant naar boven leggen. In de holtes de halve ui leggen, de pompoen met olijfolie besprenkelen en er wat

zeezout overheen strooien. Zet de pompoen 55 tot 60 minuten in het midden van de voorverwarmde oven tot de pompoen en de ui zacht en bruin gekaramelliseerd zijn (af en toe in de oven kijken, mag niet zwart worden). Schep het vruchtvlees van de pompoen en de ui in de blender, voeg 250 ml bouillon toe en meng tot een gladde massa. Schenk het mengsel in een pan met evt. dikke bodem en voeg de rest van de bouillon, de kerrie (of de gerookte paprikapoeder), de gembersiroop of honing (naar smaak) toe. Zet op matig vuur tot de soep door en door warm is (mag niet koken!). Eerst even proeven dan pas zout en zwarte peper toevoegen. Doe de soep in een groot bord (als maaltijdsoep) met geroosterd bruin brood of ciabatta. Doe er een toefje slagroom op en een beetje peterselie. Kan ook in kleine schaaltes, als lunchgerecht. Ook met een toefje slagroom en wat gekruimelde amaretti koekjes. Helemaal Italiaans en "deliziosa"

BUON APPETITO

Ciao Audrey

audrey.mp@hotmail.com

EXCUSES

In het recept voor Far Breton in het vorige nummer had ik de bloem vergeten. Moest 125 gram zijn. Stom stom stom. Maar wel erg leuk om daardoor mijn lezeressen en zeker ook mijn lezers via alle mailtjes die ik hierover heb gehad, een beetje te leren kennen. Hartelijk dank daarvoor.

Waarom het indekken van renterisico's dubieus is

Pensioenfondsen hebben veel last van de dalende rente. Dat komt niet omdat daardoor de rendementen dalen. Rendementen van pensioenfondsen bewegen zich gemiddeld tussen de 5% en 7% per jaar. Gemiddeld, want er zitten uitschieters in de rendementen, zowel in positieve als in negatieve zin. Over de laatste twintig jaar bereikte het ABP bijvoorbeeld een rendement van 7% per jaar gemiddeld. De totale belegde middelen van het ABP bedragen per 30 juni 2019 € 445 miljard terwijl dat ultimo 2008 nog maar € 173 miljard was.

AUTEUR:
ROB DE BROUWER

De pensioenfondsen hebben last van de renteontwikkeling omdat ze hun verplichtingen contant moeten maken met de risicovrije rente. In het Kamerdebat van 5 september, waarin werd gediscussieerd over de desastreuze uitwerking van de rekenrente op de financiële toestand van pensioenfondsen maakte Minister Wouter Koolmees gewag van pensioenfondsen die niet in moeilijkheden verkeren omdat zij zich volledig of nagenoeg volledig hebben ingedekt tegen rentedalingen. Pensioenfondsen doen dat door middel van rentederivaten, die meer waard worden als de rente daalt. Daartegenover zal de waarde van deze derivaten dalen als de rente stijgt. Pensioenfondsen die dus speculeerden op een dalende rente hebben daarmee de daling van de dekkingsgraad kunnen compenseren.

Gevaarlijk

Speculeren op rentebewegingen is gevaarlijk. Iedereen kent nog het voorbeeld van Vestia, een woningbouwcorporatie die een flink deel van haar vermogen via Deutsche Bank belegde in rentederivaten die geld opleverden als de rente zou stijgen. Vestia (en Deutsche Bank) dachten dat de rentedaling achter de rug was en dat alleen nog een stijging mogelijk zou zijn. Maar toen de rente doorging

met dalen, vooral omdat Mario Draghi als president van de Europese Centrale Bank de geldhoeveelheid ging verruimen, leed Vestia zulke grote verliezen dat een faillissement dreigde.

Toch vindt Minister Wouter Koolmees het een goed idee dat pensioenfondsen speculeren op een verdere daling van de rente. En hoewel hij de daling van de dekkingsgraden van pensioenfondsen die niet willen speculeren met het geld van de deelnemers en pensioengerechtigden betreurt kun je impliciet uit zijn woorden opmaken dat hij vindt dat pensioenfondsen die niet of veel minder rentedalingen afdekken hun billen hebben gebrand en op de blaren moeten zitten. Is dat een verstandige zaak?

Op zichzelf kan speculatie op veranderingen in de rente nooit een afgewogen onderdeel zijn van de beleggingsstrategie van een pensioenfonds. Het schept alleen werkelijke waarde als de derivaten op een bepaald moment met winst kunnen worden verkocht. Maar omdat ze aangeschaft zijn om zich in te dekken tegen rentedalingen moeten ze worden aangehouden omdat immers een verdere rentedaling mogelijk blijft. En zodra de rente weer gaat stijgen dalen deze derivaten in waar-

de en moet worden bijgestort.

Dalende rente heeft grote invloed op de contante waarde van de verplichtingen. Mijn grootste probleem is dat het indekken tegen rentedalingen gebeurt om daling van de dekkingsgraad tegen te gaan. Daarmee wijkt een pensioenfonds af van haar basisdoelstelling. Het risico op een rentedaling is immers al genoegzaam afgedekt door te beleggen in vastrentende waarden. Bij dalende rentes stijgen obligaties en andere vastrentende leningen in waarde. Inclusief deze waardeinstijgingen zijn vastrentende waarden daarmee ongevoelig voor rentedalingen. En als rentedalingen zijn gemanipuleerd zoals nu het geval is, dan zijn de waarden van aandelen en onroerend goed daar ongevoelig voor. De waarde van de belegde middelen en het rendement daarop wordt niet of slechts in geringe mate beïnvloed door de dalende rente.

De dalende rente heeft wél een grote invloed op de contante waarde van de verplichtingen van een pensioenfonds. Een procentpunt daling van de rekenrente moet volgens berekeningen van het CPB gecompenseerd worden door 12% rendement op de belegde middelen. De rekenrente is over de laatste twaalf jaar gedaald

van 4,75% tot 0,3%. Dat heeft dezelfde impact gehad op de dekkingsgraad als een daling van de waarde van de belegde middelen met 55%. Het heeft, met andere woorden, jaarlijks 6 procentpunten van het rendement gekost. Opgeteld bij de daling van de dekkingsgraad als gevolg van de gedempte premie die administratief niet kostendekkend is, heeft de dalende rente geleid tot een negatief rendement. Maar dat heeft niets te maken met de basisdoelstelling van een pensioenfonds.

Wat is de basisdoelstelling van een pensioenfonds? Niets meer en niets minder dan het uitbetalen van het toegezegde pensioen aan de deelnemers als zij met pensioen gaan en ophouden deelnemer te zijn. Een pensioenfonds moet ervoor zorgen dat de premie die sociale partners afspreken acceptabel is om de doelstellingen te bereiken. En tenslotte moet een pensioenfonds de toevertrouwde middelen zodanig beleggen dat de ambitie van een waardevast pensioen kan worden waargemaakt. Dat is geen resultaatsverplichting maar een inspanningsverplichting.

Indexatie is ingebouwd in de formule van de premie

Pensioenen worden gefinancierd uit de

“
Wat is de basisdoelstelling van een pensioenfonds? Niets meer en niets minder dan het uitbetalen van het toegezegde pensioen aan de deelnemers als zij met pensioen gaan en ophouden deelnemer te zijn.
”

“
 Investeren
 in producten
 alleen om de
 dekkingsgraad
 te beïnvloeden
 is het
 creëren van
 schijnzekerheid.
 Het is een korte
 termijn beleid
 dat niet past bij
 de zeer lange
 adem van een
 pensioenfonds.
 ”

ingelegde premie en het rendement dat daarop wordt gemaakt. In de premie is een verwacht rendement ingebouwd. Vroeger was dat 4%, sinds de nieuwe Pensioenwet in werking trad wordt door een onafhankelijke commissie, de Commissie Parameters, vastgesteld binnen welke normen een verwacht rendement kan worden gehanteerd. Dat verwachte rendement is afhankelijk van de samenstelling van het vermogen. Zo zal het verwachte rendement van aandelen hoger zijn dan van onroerend goed en dat zal weer hoger zijn dan dat van vastrentende waarden. Gemiddeld worden de huidige premies berekend met een verwacht rendement van 2,8%. Dat is het gemiddelde verwachte rendement na aftrek van de kosten maar ook na aftrek van de verwachte inflatie. Daarmee is de indexatie, het aanpassen van de pensioenen aan de inflatie, ingebouwd in de formule van de premie. Een premie gebaseerd op een rendement van 2,8% financiert dus ook de indexatie, doordat het bruto verwachte rendement 2 procentpunten hoger ligt.

Als het pensioenfonds een gemiddeld rendement van 2,8% behaalt is dus waar-gemaakt wat in de premie was ingebouwd en is de nominale pensioenuitkering verzekerd. Wordt een hoger rendement gemaakt dan 2,8% dan kan dat meerdere eerst worden gebruikt voor verwerken van de kosten van de toename van de levensverwachting en vervolgens voor de indexatie. Zoals in de aanvang van dit artikel al werd gememoreerd: het ABP scoort een gemiddeld rendement van 7% over de laatste twintig jaar en voldoet dus aan alle voorwaarden om de toegezegde ambitie ook daadwerkelijk waar te maken. Maar dat kan het ABP niet omdat ook dit pensioenfonds tijdens de rit ongeschijnlijk 55% van zijn belegde middelen is kwijtgeraakt. En het ABP heeft niet gespeculeerd op een dalende rente door op grote schaal rentederivaten aan te schaffen. Had het fonds dat wel gedaan dan was de dekkingsgraad intact gebleven en had het kunnen indexeren. Dat had wél

extra kosten met zich meegebracht en als gevolg daarvan waren de belegde middelen wél lager geweest dan nu het geval is, maar tóch was indexatie mogelijk geweest door een hogere dekkingsgraad.

Pensioenen worden niet betaald uit de dekkingsgraad maar uit het rendement!

Het is buitengewoon betreurenswaardig dat pensioenfondsen moeten beleggen in rentederivaten terwijl bij een foute gok, zoals bij Vestia gebeurde, iedereen schande roept. Investeren in producten alleen om de dekkingsgraad te beïnvloeden is het creëren van schijnzekerheid. Het is een korte termijn beleid dat niet past bij de zeer lange adem van een pensioenfonds. Het schept geen werkelijke waarde op de balans van een pensioenfonds. Het stelt de dekkingsgraad boven het rendement. Op geen enkel moment tijdens de premievaststelling wordt de dekkingsgraad in de beschouwing betrokken. Het gaat om het rendement. En omdat pensioenfondsen zich niet rijk mogen rekenen hebben we een Commissie Parameters die het verwachte rendement vaststelt op basis waarvan de premie moet worden berekend.

Door de introductie van de risicovrije rente op marktbasis is een dagelijks schommelende waarde bepalend geworden voor het beleid van pensioenfondsen. Om in economische termen te spreken: de variabele rekenrente heeft een nieuw balansrisico geïntroduceerd. Dit risico kan worden afgedekt maar die afdekking beschermt niet het vermogen, wel de dekkingsgraad. Maar pensioenen worden niet betaald door de dekkingsgraad. Pensioen worden betaald door de premie en het rendement daarop. Ofwel uit het vermogen, de belegde middelen van een pensioenfonds. Als je met € 173 miljard kunt indexeren zou je dan met € 445 miljard moeten korten? Minister, u gelooft het zelf toch niet?

‘Veel respect voor al het werk van de BPP’

In gesprek met Wim Bisschop

Bij de receptie staat een lange man. Hij kan het zijn maar ik herken hem niet van de foto's op Google die ik van te voren had opgezocht. Dan hoor ik in de verte vaag mijn naam noemen. Dus ik erop af. En ja hij blijkt het te zijn, Wim Bisschop. Bestuurslid van de Nederlandse Bond van Predikanten en afgevaardigde namens de bond voor de BPP.

AUTEUR: ROELOF JAN MULDER

Hij is net terug van een vakantie in Frankrijk. Heerlijk gehad, kerken en kastelen bezocht en veel cultuur opgesnoven. Bisschop is emeritus predikant en nam in april 2015 afscheid als predikant in de Lucas kerk te Breda. “Ze waren blij dat ik ging” zegt hij met een lach. “Maar niet heus” denk ik want Wim Bisschop lijkt mij een uiterst aimabele man. “Er zijn altijd wel gemeenteleden die blij zijn als je weg gaat hoor” zegt hij vervolgens, “maar gelukkig zijn dat er maar weinig. Ik heb in Breda een geweldige tijd gehad. 17 jaar lang de protestantse gemeente mogen leiden. En dat in een moeilijke tijd want de secularisatie slaat ook in de protestantse kerk toe. Daarvoor in de achterhoek gestaan en daarvoor in het zuiden van Limburg”. Ik kijk ongelovig (what's in a name), Limburg is toch hoofdzakelijk katholiek? “Ja”, zegt Bisschop, “maar er was ook een kleine hervormde gemeente en daar werd ik beroepen. De Limburger schreef vervolgens: Nu hebben de protestanten ook eindelijk hun eigen bisschop. Geestig natuurlijk.”

“
 De invoering
 van de variabele
 rekenrente heeft
 ervoor gezorgd
 dat fondsen
 veel minder
 transparant zijn
 geworden.
 ”

Inzet en toewijding van de bestuursleden BPP indrukwekkend

De Vraag rijst waarom we dit interview hebben. “Nou de aanleiding dat we hier zitten ligt eigenlijk in het feit dat de kerk vergrijsd en de predikanten ook.” zegt Bisschop. “de bond van predikanten had een eigen pensioenfonds maar de vergrijzing en het feit dat we maar een klein fonds waren zorgde ervoor dat we op zoek gingen naar overname. PFZW heeft ons een aantal jaren geleden overgenomen en sindsdien zijn wij bij PFZW aangesloten. Later hoorden we van het bestaan van de BPP en aangezien wij zo'n belangenvereniging wel belangrijk vonden zijn we na een aantal gesprekken collectief lid geworden van de BPP. En dat heeft er weer in geresulteerd dat we ook een bestuurslid voor de BPP mogen aandragen. Dat is Jan van Pijkeren geworden. Aangezien die echter een paar maanden per jaar nog predikant in Spanje is, moest iemand hem in het bestuur vervangen en dat heb ik drie keer mogen doen. En daarom zitten we nu hier. Vooral omdat ik die vergaderingen als uiterst posi-

tief heb ervaren. De inzet en de toewijding waarmee de bestuursleden van de BPP hun werk doen heeft geweldige indruk op mij gemaakt. Er is zoveel kennis van zaken, jullie weten er echt heel veel van. Voor mij is het verrassend dat er een groep mensen bestaat, vrijwilligers, die zich zo inzet voor de belangen van de gepensioneerden. En het lastige is ook nog dat je nooit kunt weten wat nou eigenlijk je invloed is. Hoewel ik ervan overtuigd ben dat Jaap (Jaap van der Spek, redactie) wel degelijk invloed heeft op Koolmees.”

Kloof tussen arm en rijk

Het gesprek komt op zijn vakantie. Zoals gezegd was dat dit jaar in Frankrijk maar ook Italië heeft zijn belangstelling. “Zijn we heel veel geweest, ja” zegt hij en tot mijn verbazing noemt hij vervolgens allemaal plaatsen op waar wij ook geweest zijn. Bijvoorbeeld Ravenna, deze zomer. Slecht weer gehad in mei overigens. Maar daarom des te meer aan cultuur gedaan en dat is in Italië niet zo moeilijk. Het is één groot open lucht museum. Moeiteloos noemt Bisschop een van de mooiste kerken van Ravenna. De Sant Apollinare in Classe vlakbij Ravenna. Met schitterende mozaïeken. Waar Ravenna overigens beroemd om is.

“Weet je” zegt hij “ik heb me eigenlijk nooit druk gemaakt over mijn pensioen. Dat gebeurde pas toen een van mijn collega’s met pensioen ging en ontdekte dat hij eigenlijk heel weinig had opgebouwd. Toen ben ik er achteraan gegaan maar het bleek dat onze pensioenvoorziening heel redelijk was. Zo redelijk dat mijn vrouw en ik als we met vakantie zijn ons nooit druk hoeven te maken over de vraag of we dit of dat wel kunnen doen. Geen geld zorgen. Dat is bij veel Nederlanders wel anders. Ik kan me daar druk om maken. Er dreigt steeds meer een kloof te ontstaan tussen arm en rijk in dit land. Rijken kunnen zich niet voorstellen hoe het is om arm te zijn en armen kunnen zich niet voorstellen dat je zo onbezorgd rijk kunt zijn. En armen vind je ook en met name onder gepensioneerden. Ook al hoor je ze niet. Dat mensen hun lidmaatschap van de BPP op moeten zeggen omdat

“
De politiek in Nederland heeft nog steeds de indruk dat het grootste deel van de gepensioneerden rijk is. Eigen huis afbetaald en hup met de camper naar Portugal. Maar dat is maar een klein deel
”

ze die 11 euro niet meer kunnen betalen. Vreselijk! Daarom is het zo goed dat er een BPP is die voor de belangen van ook de kleine pensioenen op komt.”

“De politiek in Nederland heeft nog steeds de indruk dat het grootste deel van de gepensioneerden rijk is. Eigen huis afbetaald en hup met de camper naar Portugal. Maar dat is maar een klein deel. Het grootste deel, ruim 70% moet rond komen van een AOW en een aanvullend pensioen van zo’n 7000 á 8000 euro per jaar. Een pensioen dat ook al 10 jaar niet geïndexeerd is. Kan je je voorstellen wat dat betekent? Dat betekent dat je maar net kunt rond komen en dat je hoopt dat de wasmachine het nog een paar jaar uit houdt bijvoorbeeld. Dat dus.”

Sabbatical

Bisschop vertelt dat ook predikanten wel eens tijd nodig hebben om tot zich zelf te komen. Eens in de drie jaar een paar maanden studieverlof, een sabbatical, Ik kan me dat ook goed voorstellen. Je krijgt als predikant natuurlijk met allerlei vaak heel persoonlijk-

ke problemen te maken. Soms ook schrijvende zaken. “Dan heb je tijd nodig om weer wat bij te komen” zegt Bisschop. “zo heb ik 15 jaar geleden een voettocht gemaakt naar Assisi in Italië, een pelgrimsreis naar het graf van Franciscus. Ik vroeg mij in die tijd af of ik nog wel door wilde gaan in dit vak. En halverwege die tocht, die een paar maanden geduurd heeft overigens en die ik helemaal alleen gemaakt heb, begon ik mij te realiseren dat ik toch wel een heel mooi vak had. Begon ik het weer leuk te vinden. En dat laatste is erg belangrijk om je werk goed te kunnen doen.”

Van gymleraar naar predikant

Een bijzonder verhaal. Maar ook de weg naar zijn predikantschap is bijzonder. “Ik ben eerst gymleraar geweest. Lichamelijke opvoeding gestudeerd in Arnhem en een paar jaar dat vak uitgeoefend. De academie in Arnhem had een bijzondere filosofie. Bijvoorbeeld dat kinderen elkaar moesten helpen. Zo stond niet de gymleraar bij het bok springen om de kinderen op te vangen maar de kinderen zelf. Toen ik voor mijzelf besloten had dat ik het vak van gymleraar

niet tot mijn pensioen wilde uitoefenen, heeft die gedachte van elkaar helpen mij doen besluiten om Theologie te gaan studeren. En zo ben ik predikant geworden.” Ook na zijn pensionering is hij actief gebleven om “elkaar te helpen”. Getuige zijn bestuurslidmaatschap van de bond van Nederlandse Predikanten en bijvoorbeeld het voorzitterschap van een commissie die zich buigt over geschillen binnen de geloofsgemeenschappen. “En die zijn er best wel hoor” zegt hij, “ook binnen de kerk. Het belangrijkste vind ik echter dat er verenigingen bestaan waar mensen zich belangeloos inzetten voor de belangen van andere mensen. En daar ook de nodige kennis en expertise voor mee brengen. En dat laatste heb ik in jullie bestuur heel duidelijk kunnen herkennen. Iedereen zou lid moeten worden van de BPP. Die 11 euro per jaar voor het lidmaatschap kan dan toch geen belemmering zijn?”

“
Toen ik voor mijzelf besloten had dat ik het vak van gymleraar niet tot mijn pensioen wilde uitoefenen, heeft die gedachte van elkaar helpen mij doen besluiten om Theologie te gaan studeren. En zo ben ik predikant geworden.
”

Het zwarte gat dichten: met de trein naar Nieuw Zeeland

Voor veel mensen die met pensioen gaan is het maken van een wereldreis een lang gekoesterde droom die binnen bereik komt. Als je, zoals ik, niet goed weet wat je met al die vrije tijd aan moet, is het inderdaad een oplossing van dat probleem. Traag reizen is dan natuurlijk het beste. Lopen is dan wellicht nog beter. Aan wandelen heb ik echter altijd een hekel gehad. Fietsen hebben we graag en veel gedaan in vele landen van Europa. Tentje achterop of langs hotels. Puur genieten. Als het maar per fiets was wilde ik overal wel naar toe. Helaas heeft mijn vrouw een kwaal die haar nou juist het fietsen onmogelijk maakt. Daar sta je dan. Gescheiden op vakantie vinden we ook geen optie.

AUTEUR: ERIC VAN ECK

Een paar jaar geleden hebben we een treinreis door Zwitserland gemaakt. Prachtig. Geen haast en toch veel zien. Onder andere af en toe de fietspaden waar we weer een paar jaar eerder overheen hadden gefietst van Montreux in het Westen naar Rohrschach in het Oosten van Zwitserland.

Op naar Nieuw Zeeland

Een van onze dochters woont met man en drie kinderen in Nieuw Zeeland. Die willen we af en toe bezoeken. Dan is vliegen helaas onvermijdelijk. Dat is niet alleen slecht voor het milieu, maar ook voor onze gezondheid.

De keren dat we naar Nieuw Zeeland geweest zijn, waren we na terugkomst twee weken behoorlijk van slag. Jetlag. Oververmoeid en niet kunnen slapen, darmproblemen. Op zich tamelijk klein leed, maar na een weekje wordt het wel

vervelend. Dus vliegen mijn vrouw en ik zo weinig mogelijk. We zijn nu vijf jaar ouder dan bij ons laatste bezoek en zagen als een berg tegen de reis op.

Kan het niet anders?

Mijn vrouw ging kijken of dat niet anders kon. Hoever kom je zonder vliegtuig? Best ver, bleek. Heel kort samengevat kan je met de trein naar Hong Kong en dan moet je vliegen. Om zo weinig mogelijk te vliegen kun je dan naar Perth in Australië en verder per trein naar Sidney. Daarna is Nieuw Zeeland nog maar een paar uur vliegen. De vliegtijd van 24 uur netto van Amsterdam naar Auckland wordt op die manier teruggebracht naar een uur of tien. Het totale tijdsverschil van 12 uur wordt zó geleidelijk doorlopen dat we hopen er geen last van te krijgen.

Maar de trein gaat wel veel langzamer dan het vliegtuig. De treinreis naar Hong

Kong duurt al gauw 14 dagen en nachten. Tot Moskou is er een Duitse slaaptrein. Vanaf Moskou tot Peking is dat de Trans Mongolië-Expres, een Chinese trein. Tussen Peking en Hong Kong een hogesnelheidstrein. In Australië weer een slaaptrein.

Goeddeels per trein naar Nieuw Zeeland was dus mogelijk, maar moest je het willen?

Zoekend op het onvolprezen internet bleek de Treinreiswinkel een wereldreis per trein (en een paar stukjes vliegen) in de aanbieding te hebben die voor een flink deel samenviel met het door ons gewenste traject. De uiteindelijke route, die we hebben gekozen gaat via Kopenhagen, Stockholm, Helsinki en St.Petersburg naar Moskou. Dan de Trans Mongolië-Expres naar Peking, een reis die onderbroken wordt door een verblijf in Jekaterinaburg, Irkutsk, aan het Baikal

meer en in Ulan Batar. Maximaal drie nachten achtereen in de trein. Haalbaar en mogelijk zelfs leuk. Doen dus.

Vorbereiden is het halve werk.

Omdat we een aantal landen doorkruisen, die niet aangesloten zijn bij het Schengen-verdrag, moesten visa worden aangevraagd. Zelfs als je het uitbesteedt aan een bureau is dat een moeizame aangelegenheid. Met name de Chinese overheid is erg nieuwsgierig. Niet alleen wil die alles weten van je huidige en voorbije leven, ook je kinderen en ouders komen aan bod. Twee weken voor vertrek waren de visa en alle tickets binnen. Een indrukwekkende stapel papier. De reis kon beginnen.(wordt vervolgd)

“ Zoekend op het onvolprezen internet bleek de Treinreiswinkel een wereldreis per trein (en een paar stukjes vliegen) in de aanbieding te hebben die voor een flink deel samenviel met het door ons gewenste traject.

”

Hoe ervaar je het werken in de zorg?

De redactie boog zich onlangs over de vraag hoe men het werken in de zorg op dit moment ervaart. Er is nogal wat veranderd bijvoorbeeld. Er is ook door de overheid hier en daar wat extra budget vrij gemaakt maar is dat geld ook bij de zorg aan het bet bed terecht gekomen? Pierre Thijssen, zelf oud anesthesie medewerker ging op onderzoek uit.

AUTEUR: PIERRE THIJSSSEN

Ik trok erop uit en bezocht oud collega's, hun antwoorden klonken me niet geheel onbekend in de oren. Er is nog niet veel veranderd merk ik, ook al ben ik inmiddels al 7 jaar pensionado. Het is niet raar, je hoort het wel vaker. Het aantal banen in de zorg neemt toe echter vacatures invullen ho maar.

Oud-collega Marina:

“Men vraagt zich steeds af waarom medewerkers hard weg lopen. Ik denk dat als iedereen eerlijk is wij wel weten hoe dat komt. De waardering is zoek. Respect evenzo. Daar bovenop dan ook nog eens de werkdruk en de verwachtingen. Tegenwoordig is het toverwoord ZZPers. Over uitzendkrachten wordt niet meer gesproken. Ik denk dat een ieder de vrijheid moet hebben om een keuze te maken. Wanneer de werkgever echter goed is voor zijn werknemers en er voldoening in het werk is dan denk ik dat de “weglooprace” vermindert. En dan zijn er ook nog de zorgkantoren die alsmaar eisen stellen terwijl die praktisch gezien niet op te brengen zijn. Medewerkers die in hun pauze blijven doorwerken, de administratie die verwerkt moet worden, het

is hard werken met alle risico's van dien. En, belangrijker, waar blijft de beloning? Men vergeet dat wij niet meer leven in de tijd van Florence Nightingale.”

Volgens collega Gerard is de rek er nu echt uit...

“Respect voor de medewerker is soms ver de zoeken. Juist dat schouderklopje is zo belangrijk maar 't is gemakkelijker om alsmaar te vertellen wat fout gaat, soms op de persoon af. Dit alles om een goed cijfer te behalen bij de inspectie en dan te kunnen zeggen: we hebben het goed gedaan. Ouderen worden daarin vergeten, vooral dementerende ouderen, en het personeel raakt lichamelijk en geestelijk uitgeput. Ik ben blij dat nu eindelijk in kaart wordt gebracht hoe slecht het staat met de zorg. Het wordt echt tijd voor verandering anders stoppen nog meer hele goede werknemers. Ik ben al zover dat ik mijn kind af raad om in de zorg in te gaan werken.

Olga kijkt vooral kritisch naar de opleidingsmogelijkheden in de zorg. Ze zegt:

“Opleidingen en doorgroeikansen om personeel te behouden? Ik geloof dat

het voor het merendeel niet opgaat. Het gaat erom dat mensen opbranden, vooral vanwege alle taken die ze op hun bord krijgen buiten de eigenlijke zorg om. En omdat de verhouding werk/privé totaal niet meer in balans is. Hoe vaak moet je niet in je vrije tijd terug naar je werk voor verplichte overleggen en klinische lessen. En dat je bijscholing allemaal in je eigen tijd moet doen, dat is naar mijn mening ook de reden dat mensen zich ziek melden en weggaan uit de zorg.”

Tot slot Sandra die de zorg de rug toe keerde:

“Ik ben een van die uittredende verpleegkundigen die nu naar tevredenheid werkt als case manager dementie. Natuurlijk ga je weg, als er binnen zo'n krappe arbeidsmarkt elders wel die vaste baan en die goede salariering wordt geboden. Maak dat het werk beter financieel beloond wordt, dan trek je misschien ook de traditioneel meer carrièregerichte werknemers aan (die evengoed hun zorghart op de goede plek hebben zitten!). Zoals mannen en hoger opgeleiden. Beide groepen kunnen een goede impuls aan de kwaliteit van de zorg geven! Zodat het vak, doordat er meer personeel komt, ook weer ruimte kan gaan bieden aan de idealistische, minder 'cijfergerichte' collega's die de zachttere kant, zeg maar het contact met de cliënt, zoeken.

Dit waren enkele opmerkingen van bevlogen zorgmedewerkers waar een grote kern van waarheid in zit. Maar er waren ook positieve geluiden.

Vinkjescultuurbarbaren

Margot zegt:

“Ik werk nu bijna 30 jaar met veel plezier in de zorg. Ik trek me niets meer aan van al die vinkjescultuurbarbaren. Ik ben er voor de patiënt en voor niemand anders. Ik beleef heel veel positieve ervaringen met de patiënten. De dankbaarheid is vaak enorm. Je hoort levensverhalen die

je niet voor mogelijk houdt.”

Frans zegt:

“Via een ongeval kwam ik in het ziekenhuis terecht, het werk van de verpleegkundige sprak me enorm aan, ik veranderde van baan en begon de opleiding tot verpleegkundige waar ik vervolgens 40 jaar werkzaam was. Nooit een dag met slechte zin naar mijn werk geweest. Zoveel positieve levenservaringen hebben mogen opdoen! Bepaalde patiënten vergeet je nooit.”

Mia zegt:

“Ik werk al 14 jaar in de bejaardenzorg, heel veel waardering van deze mensen. Ze zijn blij dat ik wel tijd neem voor een dagelijks praatje en soms morele ondersteuning. Heb het zelf mogen ervaren toen mijn vader werd opgenomen, heel apart was dat.”

Veronique zegt:

“Ik werk inmiddels alweer 21 jaar in een verpleegkliniek, zwaar werk maar wel werk dat enorm veel voldoening geeft en vooral ook veel waardering van je patiënten. Geen dag is hetzelfde je loopt telkens weer tegen nieuwe verassingen aan. Ik vindt het fijn om in teamverband met mijn collega's de verantwoording voor onze unit te dragen.”

En ten slotte Hans die zegt:

“Ik heb als verpleegkundige lang op de Intensive care gewerkt, mooie afdeling om te werken. De vooruitgang die ik heb mogen zien vooral op instrumentaal gebied, indrukwekkend! De vele technische handelingen maken het werk nog gecompliceerder dan in het verleden, maar het is wel inspirerend.”

“
Ik trek me niets meer aan van al die vinkjescultuurbarbaren. Ik ben er voor de patiënt en voor niemand anders.”

“
Ik werk inmiddels alweer 21 jaar in een verpleegkliniek, zwaar werk maar wel werk dat enorm veel voldoening geeft en vooral ook veel waardering van je patiënten.”

Kanker.nl zoekt vrijwilligers voor de kanker-informatielijn

AUTEUR: ROELOF JAN MULDER

Kanker.nl is het grootste informatieplatform voor(ex) kankerpatiënten en hun naasten. Ze kunnen op de site feitelijke informatie vinden maar ook ervaringen met elkaar uitwisselen en hulp en ondersteuning zoeken. De site wordt financieel mogelijk gemaakt door KWF en veel werk door vrijwilligers. Onderdeel van Kanker.nl is de Kanker informatielijn. Daar kunnen specifieke vragen worden gesteld via de telefoon, chat en e-mail. De lijn wordt bemenst met oncologische verpleegkundigen. Maar het aantal bezoekers en daarmee ook het aantal informatieverzoeken groeit nog steeds. Daarom is Kanker.nl op zoek naar vrijwilligers die het team van de kankerinformatielijn willen versterken. Wellicht heeft u als (net) gepensioneerde oncologische zorgprofessional (verpleegkundigen en artsen) belangstelling voor vrijwilligerswerk bij Kanker.nl. Indien dit zo is meld u zich dan aan bij de heer Chris Fentener van Vlissingen, directeur, e-mail cvanvlissingen@kanker.nl of bel 0613101602.

Van harte aanbevolen door uw redactie.

Geef uw testament een missie

Mensen met een Missie in uw testament

Mensen met een Missie is er voor mensen die leven onder moeilijke omstandigheden. Mensen die dagelijks te maken hebben met onrecht en discriminatie. Wij investeren in mensen. Zodat zij voor zichzelf en hun gemeenschap kunnen opkomen en hun leven kunnen verbeteren. Dit doen we in Afrika, Azië en Latijns Amerika.

Wilt u deze mensen steunen, ook als u er niet meer bent?

Contact: Julie Mingeli 06 - 57 78 29 64
juliemingeli@mensenmeteenmissie.nl
mensenmeteenmissie.nl/testament

ACTIVITEITEN EN INFORMATIE VAN DE BPP

De BPP (Belangenvereniging Pensioengerechtigden Pensioenfonds Zorg en Welzijn) is via de bestuursleden of actieve kaderleden betrokken bij de volgende activiteiten:

1. Pensioenraad van PFZW:

In dit medezeggenschapsorgaan van het pensioenfonds wordt de BPP vertegenwoordigd door Cees Michielse als lid van dit orgaan en Jaap van der Spek als plaatsvervangend lid.

2. Ledenraad PGGM:

dit is het adviescollege voor het bestuur van de coöperatie PGGM. Deelnemers en gepensioneerden van PFZW die lid zijn van de coöperatie krijgen naast aantrekkelijke aanbiedingen ook veel informatie over relevante onderwerpen. Baukje Vegter zit namens de BPP in deze ledenraad.

3. **NVOG:** De koepel van ouderenorganisaties waarbij de BPP is aangesloten. Jaap van der Spek bestuurslid van de BPP is tevens voorzitter van deze koepelorganisatie. Cees Michielse vertegenwoordigt de BPP in de pensioencommissie, die zoveel mogelijk gezamenlijk opereert met de KNVG en de overige ouderenorganisaties. Binnen de NVOG wordt door middel van commissies ook veel aandacht besteed aan het inkomens- en koopkrachtbeleid voor ouderen en aan zaken als huisvesting- en zorgbeleid. Liesbeth Schaap is actief in deze commissie.

4. Informatie via website, nieuwsbrieven en Ons Pensioen.

a. De redactie van Ons Pensioen is in handen van Roelof Jan Mulder (hoofdredacteur), Jaap van der Spek, Eric van Eck en Pierre Thijssen. Zij zorgen er met name voor dat u goede achtergrondinformatie krijgt over

het beleid van de BPP, maar ook dat u op de hoogte blijft van eventuele opvattingen van andere partijen. Zo kunnen de leden van de BPP op basis van een brede informatie actief deelnemen aan de discussies over het te voeren beleid.

b. Door middel van nieuwsbrieven die via de e-mail worden verspreid houden wij de leden die hun e-mailadres aan ons hebben doorgegeven op de hoogte van actuele ontwikkelingen. De redactie van de nieuwsbrieven ligt in de handen van Baukje Vegter

c. De website van de BPP, die door Cees Michielse wordt verzorgd, geeft naast de actuele informatie vanuit BPP en NVOG, ook relevante achtergrondinformatie over in het bijzonder pensioenonderwerpen en koopkrachtbeleid. Wij proberen daarbij een korte en heldere samenvatting te geven van de feiten, met voor diegenen die verder geïnformeerd willen zijn vaak een of meer doorklik mogelijkheden voor uitgebreidere en meer technische achtergronden.

5. **Lobby en netwerkactiviteiten.** Alle bestuursleden zijn actief betrokken bij het uitdragen van het BPP beleid en onderhouden daartoe contacten met andere organisaties die op onze beleidsterreinen actief zijn. Dat zijn besturen van pensioenfondsen, de pensioenfederatie, de SER, politieke partijen en ministeries, maar ook de journalisten die actief zijn op onze beleidsterreinen.

REKENRENTE MOET WORDEN AANGEPAST.

Al vele jaren dringt de BPP aan op verandering van de rekenrente waarmee de verplichtingen van het pensioenfonds moeten worden berekend. De discussie die daarover wordt gevoerd is complex

en duurt nu al jaren.

De BPP stelt vast dat er grofweg 3 methodes zijn die worden bepleit en die alle voor- en nadelen kennen. Deskundigen worden het alsmaar niet eens wat nu de beste methode is en komen niet nader tot elkaar.

De BPP stelt vast dat alle methodieken op zich het inzicht in de financiële positie van de pensioenfondsen vergroten, zei het met verschillende accenten. Onze suggestie: Voeg daar de GVB formule aan toe (Gezond Boeren Verstand) en laat op die wijze de besturen van de pensioenfondsen een verantwoorde en gemotiveerde beslissing nemen over de te hanteren rekenrente voor een periode van 3 - 5 jaren.

MISVERSTAND

Wijzigingen in adres of andere mutaties in het ledenbestand moeten worden doorgegeven aan de ledenadministratie bij voorkeur via het e-mailadres ledenadministratie@pfzw-belangenvereniging.nl Het komt wel voor dat leden of personen die namens hen contacten onderhouden er van uit gaan dat mutaties die bij het pensioenfonds bekend zijn automatisch aan de BPP worden doorgegeven. Dit is niet zo, en kan op basis van privacy wetgeving ook niet. Neem in voorkomende gevallen dus altijd contact met ons op. Dat kan ook via de website. www.pfzw-belangenvereniging.nl/contact

